

चांदोबा

ऑगस्ट १९७१

अमरवाणी

सुलभा: पुष्पा लोके सततं प्रियवादिनः
अप्रियस्य च पथस्य वक्ता, ओला च दुर्लभः

॥ १ ॥

[गोंड व प्रिय वाटगारी वक्ते बाळगारे लोक पुष्कळ असतात. परंतु तद् असे तरी अप्रिय वक्ते दोलगारे आणि ऐकगारे लोक वंचितच आढळतात.]

य दैवीपनतं दुःखं सुखं तद्विरपांतरं
निर्वाणाय तत्पुण्याया तत्तस्य हि विशेषतः

॥ २ ॥

[दुःखानंतर मिळणारे सुख अग्राह्यकारक असते. जो (अपणु) उन्हात राहूनचाने पावकाने जातो त्यालाच आश्चर्यात रावणीचे सुख कसे असते ते नळते.]

वज्रिस्तस्य जलापते, जलनिधि, कुल्यापते, तरक्षणात्
मेघ स्वल्पजिलापते, मृगपतिः सद्यः कुरंगापते,
ध्यालो साययुणापते, विवरलः पीयूषवर्पापते,
मह्यगोस्तिष्ठ लोकवल्लभ तस्य गौर्वं समुन्मीळति

॥ ३ ॥

[सर्व लोकांकडून आवाणी होण्याकरिता प्रवासे गीत आहे. तराने जमिने पाण्यासारखा असतो. मेघसर्वत्र लुकाया विलासरासारखा असतो, मिह हरणासारखा असतो, साप पुलांच्या माळेसारखा असतो आणि विप वपुल कुत्र असतो.]

प्रिय व अप्रिय

अमरवाणी

जेव्हा आणि लक्ष्मी दोघी व्हिणी होत्या.

लक्ष्मीच्या भक्तांची संख्या पुष्कळ होती. परंतु जेव्हाची पूजा कोणी करीत नसे. म्हणून जेव्हाला आपल्या धाकट्या व्हिणीचा हेवा वाटत असे.

एकदा लक्ष्मी गंभार रत्ने घेऊन कोठे तरी जायला निघाली. जेव्हातने तिला विचारले—

“कोठे बाललीस मही सर्व रत्ने घेऊन?”

लक्ष्मी म्हणाली—“ताही! एक गरीब मनुष्य फियेक धिक्सांचा उपाशी मासी कृपा व्हावी म्हणून वाट पाहतो आहे. त्याला ही रत्ने देण्यासाठी घेऊन जात आहे.”

“अह, पण मी तेऊन देते त्याला, दे इकडे!” जेव्हा म्हणाली.

बाइलाजाने लक्ष्मीने सर्व रत्ने जेव्हाच्या हातात दिली. जेव्हा ती रत्ने तळकांड्या सारक्या काठीत बाळून श्रीनिवास नामक एका गरीब मागसाच्या घरी आली.

उजाडल्यावर श्रीनिवासला ती काठी उपाशी दिसली. त्याला आश्चर्य वाटले. तो विचार करू लागला की मला या काठीची काय गरज? त्याचे ती काठी पेतली आणि तळावाकडे निघाला. वाटेत त्याला एक मुलगा भेटला. त्या मुलाने श्रीनिवासला विचारले—“काह हो, अशे काठी कोठे मिळते? माझ्या आजोबांती अशीन एक काठी घेऊन थायला मला एक पावली दिली आहे.”

“पाहिजे तर तू हीच काठी घेऊन जा.” असे सांगून श्रीनिवासने त्या मुलाकडून ती पावली घेऊन काठी त्याला दिली. नंतर श्रीनिवास तळावावर गेला काठावर पावली ठेवून तो पाथ्यात उतरला.

एका खोड्याळ मुलाने ती पावली पाहिली आणि काही बोलल्याशिवाय पावली घेऊन पळून गेला.

सौ. कमळा कोटणील

लक्ष्मी हे सर्व आकाशातून पडत होती. ती आपल्या मोठ्या बहिणीला म्हणाली—
“पाहिलेस न साई? तू ऐकले नाहीस माझे. तू आपल्या हाताने त्याला ती काठी नेऊन दिलीस, ती त्याला मिळाली नाही. तो दख्खीच राहला.”

जेष्ठाने तिला रागावून विचारले—“तू तरी काय केले असतेस ग?”

“मी काय करू शकेन हे तुला आसाच दाखविदे!” असे हिमंत कळत सांगत लक्ष्मी निवृत्त गेली.

तिकडे त्या मुलाच्या आजाने नातवाच्या हातातली काठी घेऊन त्याचा विचारले—
“अरे ही इतकी जड का? मग ही उचलता देखील येत नाही?”

“श्रीनिवास यांना पावली देऊन ही काठी आणली मी दादा!” नातू म्हणाला.

“ही काठी त्यांना परत देऊन पावली मागून घे आणि एकादी हलकीशी काठी घेऊन ये.” आज्ञा म्हणाला.

Full Screen 127 X

श्रीनिवासने काठी परत घेतली व म्हणाला—“ती पावली हरवली दादा, उद्या परवा आणून देईन. तू आपल्या आजोबांना आऊन सांग.”

मुलगा विधून गेल्यावर फोंड्याच वेळाने एका म्हात्याच्याने येऊन श्रीनिवासाला पावली विली व म्हणाला—“माझ्या खटपाळ मुलाने तुमची ही पावली उचलून आणली होती ती परत करायला आलो मी!”

श्रीनिवासने ती पावली तिच्या मातकाकडे पोचली केली.

ही सर्व कामगिरी लक्ष्मीचीच असली पाहिजे हे ओळखून जेष्ठाला राग आला. ती श्रीनिवासाला चावण्यासाठी काढचा नागाचे रूप घेऊन त्याच्या घरी येऊन बसली. सापाला पाहून श्रीनिवासने त्या काठीने सांगाला मारले. काठी रोकळच होती म्हणून मोडली आणि सर्व रत्ने नमिनीवर पसरली.

देखा धर्म

प्राचीन काठी काशी येथे एक राजा राज्य करीत अस. त्याच्या पट्टराणीला दोन मुलगे झाले. राजाने त्यांची नावे अनुक्रमे महिमार व चंद्रकुमार अशी ठेवली. महिमार हाच अधिकार होता. चंद्रकुमार लहान असतानाच त्याची आई म्हणजे पट्टराणीने परलोकगमन केले.

राजाने पुन्हा दुसरे लग्न केले आणि नवीन राणी पट्टराणी झाली. राणी फार सुंदर होती. राजावर तिचे फार प्रेम होते. राजा देखील तिचा आदर करी. यथासमयी तिला पट्टराणीला एक मुलगा झाला. त्याचे नाव सूर्यकुमार असे ठेवण्यात आले. राजाने राणीला विचारले—“या आरशाच्या वेळी तू पाहिजे तो वर मागून घे!”

तेव्हा राणी म्हणाली—“मी आवश्यकता आसली म्हणजे वर मागून घेईन.” कधी वयांनी सूर्यकुमार वयात आला व राजाला

योग्य अशा सर्व विद्यांत पारंगत झाला. तेव्हा त्याच्या आईने राजाला विचारले—“आपण मला मागे एक वर दिला होता. तो आटवतो का? तो आतां मारावा, म्हणते!”

राजा म्हणाला—“मागून घे!”

राणी म्हणाली—“माझ्या मुलालाच आपण गाईला वारस म्हणून नेमावे.

एव राजा म्हणाला—“दोन मोठे पराक्रमी मुलगे असता धाकटयाला वारस कसा काय नेमू म्हणतेस?”

परंतु राजाला राणीची गोष्ट मानावीच लागली. तरी मोठ्या मुलाच्या जिवाला काही अपाय करण्याची दुबुडी राणीला झाली तर बरे नाही असा विचार करून राजाने आपल्या घोषा मोठ्या मुलांना बोलावून वनजावून सांगितले—“मुलांनो! मी सूर्यकुमारच्या आईला त्याच्या जन्माच्या वेळी एक वर दिला होता. तिने आज

उत्तरात संतुष्ट झालो आहे. मी आपल्या दोघां भावांनीही एकाला मुक्त करायला तयार आहे. कोणाला मुक्त करू ?”

“माझा सर्वात चाकटा भाऊ सूर्यकुमार बाला मुक्त कर.” बोधिसत्व म्हणाला.

“काय हो तुम्हाला देवांचा घसं फक्त बोधिकदृष्ट्या माहित आहे. प्रत्यक्षात तसे दिसत नाही.” यक्षाने संशय करीत विचारले.

“हे कसे काय ?” बोधिसत्वाने विचारले.

“तुम्ही आपल्या पाठच्या भावाला सोडून चाकटाचा भावाला मुक्त करायला सांगता आहात. पाठच्याला पहिल्याने तक्रा का मुक्त करायला ?” यक्षाने विचारले.

“यक्षा, मी देवांच्या धर्माचेच पालन करीत आहे. म्हणूनच मी चाकटाचा भावाला मुक्त करण्यास तुझ्याजवळ विनंती केली. मी आपल्या चाकटाचा भावासाठीच तर जंगलात आलो. माझ्या सावत्र आईने आपल्या मूलासाठी राज्य मागितले होते व आमच्या हितासाठी आमच्या बाबांनी आम्हाला जंगलात जायला सांगितले. मी

Fullscreen 127 X

जंगल परत येऊन आपल्या मुलांना जंगलात नियाळी होती. पण ती हट्ट करून आमच्या बरोबर जंगलात आला. जसा भावाला मुक्त केल्याशिवाय मी घरी परत जाऊ न्हणतोस ? आणि घरी जाऊन त्याला कोणी पळ्याने चाऊन टाकले, असे सांगू का ?”

“यक्षास ! तुम्हाला देवांचा धर्म बौद्धिक दृष्ट्या माहीत आहेच, त्याचबरोबर त्या धर्माचे पालन कसे करावयाचे हे देखील माहीत आहे.” असे सांगून यक्षाने सूर्यकुमार व चंद्रकुमार बोर्बांना आणून बोधिसत्वांसमोर हजर केले.

त्यानंतर काही दिवसांनी बृद्ध महाराज मरण पावल्याचे बोधिसत्वाला कळले. म्हणून आपल्या दोघां चाकटाचा भावांना घेऊन बोधिसत्व राजधानीला परतला. स्वतःचा राज्याभिषेक करून घेऊन चंद्रकुमाराला मुंबराजपद दिले आणि सूर्यकुमाराला सेनापति नेमले आणि न्यायधर्माने राज्य चरू लागला.

[९]

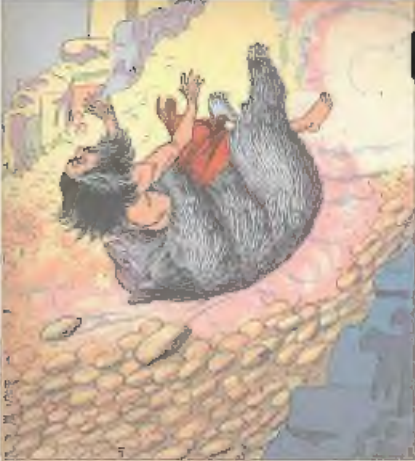
[खड्गवर्माच्या गैरहजेरीत शैरवांनी जीवदत्त व पादलाच्या मुलीचा अटक केली. खड्गवर्मनने ते पाहिले आणि शैरवांचा पडलाग करीत सने निघावे. यशविनेश्वर जीवदत्ताचा बघ करण्यास पुढे सरतला, ठोक त्याच वेळी खड्गवर्माच्या सूचनेवरून गावाच्या तट्याने आपले बसवण गंधर्विनेश्वरामर होवले. पुढे-]

अस्वलाचे सुरगुरणे ऐकून खरे नेरव धावत गेले आणि जवळच्या टेकडीवर पळून जाऊ लागले. बसव त्यांचा पाठशाग करीत होते, हे त्यांनी पाहिले. गणलिंगेश्वर ते पाहून चाबुरला आणि जोरडून आपल्या अनुयायांना म्हणाला-“पाडतां काय ? त्या अस्वलाचा आल्याने ठार करा. मी हकडे तोरसत याच्या काळजाच्या रवताने भूमि-पुवन करतो.”

गणलिंगेश्वराच्या तोंडातून ते बावय जैनतेमूच बाहेर पडले वसेल, खड्गवर्माचा बाण ऐन वेळी त्याच्या मनगटाला लागला आणि गणलिंगेश्वर 'मेलो' असे एकदांन ओरवला आणि त्याच्या हातातली तलवार जमिनीवर पडली. ती संधी योग्य समजून खड्गवर्मा व गावकरी टेकडीच्या पाठीसागून पुढे गेले. “दगा ! लबाडी, लुच्चेगिरी ! देवकावति विघ्न धाळणाऱ्या या नास्तिकांची

“बांदेवा”

डोकरी उठवत आणि आल्यांच्या डोक्याला खोचून मिरवा!" शर्मागिरेवराने आपल्या शिष्यांना आज्ञा केली.

"हे सर्व धडून जाण्याच्या प्रयत्नात आपला जीव सांविण्याऐवजी स्वतःच धोक्यात उडी टाकित आहत. या सर्वांना याचे बानूनी नेढा घालून बडना आणि पकडा." असे गावकऱ्यांना खर्गून खड्गवर्मा जोवदत होता त्या काळूला घाबला.

गर्भालिंगेश्वराने आपल्या शिष्यांना गावकऱ्यांवर हल्ला करायला आज्ञा केली खरी, पण तो स्वतः डोंगरावरून पळत झाली उत्तेजित झाला. त्याचे शिष्य त्याच्या पाठोपाठ धाडले. त्यांच्यापैकी एकाला अस्वलाचे

साडी मडमडविले जायला होता— आपणा वांचवा!" आणि दुसऱ्या क्षणाला अस्वल आणि तो तोंड लाऊन डोंगराच्या उतरणीवर सरकत साडी जाळ काढले.

जोवदत व पाटलाची मुलगी दोघे हे सर्व दृश्य आश्चर्याचकित होऊन पळत होते. ही सर्व घटना बडायला बडायला मिनिटे मुळां लागली नाहीत. खड्गवर्माने चतुर्दशी जोवदतला सोडविले आणि म्हणाला— "आपले नवीन बलवत्तर म्हणून आम्ही केलेवर येऊ पोचलो. नाहीतर तो दुष्ट आपली कटघार सुट्या काळजात घालून तुला ठार करणार होता."

"खड्गवर्मा! तु कोठून तरी ऐन वेळी येऊन आमचे रक्षण करतील असे मान मला राहून राहून वाटत होते आणि अगदी तसेच झाले बघ! ते दुष्ट भवानीला वरून तर नेत नाहीत ना? पहिल्याने त्या जिचारीला वाचव! पळ!" जोवदत म्हणाला.

"सुली भवानी! अय, थांब! तू तिकडे जाऊ नकोस! त्या दुष्टांच्या समाधारात आम्ही येतो आहो." पाटोल औरदून मुलीला सांगत होता.

सर्वांनी डोंगराच्या पायथ्याकडे पाहिले. भवानी डोंगराच्या उतरणीवर उभी राहून

चंदोघा

चकलून सोडीत होती. ते साडी पळत जात होते आणि डोंगराच्या पायथ्या उबळत्या जंगलात पळून जाण्याच्या प्रयत्नात होते. अस्वल त्या एकाच तरुणाला घेऊन ओरवाडीत होते.

"तो बैरव माझ्या डस्वलाला ठार करणार वाटे?" असे म्हणत त्या अस्वलाचा माळक तो लक्ष्य डोंगराच्या उतरणीवरून आपल्या अस्वलाला सांविण्यासाठी पावला. त्याच्या पाठोपाठ काही गांवकरी लक्ष्य मंडळीपण पावली. इतर काही गांवकरी बैरवांना पकडता आले तर पहावे, या प्रयत्नात कायत होते. खड्गवर्माने त्या सर्वांना धावायला

सांगितले व पाटलाला म्हणाला— "भैरवांची ती डोळी घटनासहनी आपल्या हातात वेईत ते वाटत नाही. ते पळून गेले. काऊं वा त्यांना. पण पुन्हा त्यांना तुमच्या गावाच्या आसपास पाऊल टाकण्याचे धाडस होणार नाही याची काळजी वाढवा. ते पुन्हा येण्याचा प्रयत्न करतील."

भवानी आपल्या भापालाकड जाऊन उभी राहली आणि म्हणाली— "त्या दुष्टांपैकी एक देखील सापड्या नाही. कमीत कमी एक जरी हाती लागला असता तर त्याला गावातल्या विपळाला दांगून फांशी दिली असती."

"त्यांना त्यांच्या पापानी फळे काळावी लागतील. त्यांचा उपाय मी करतो. तू

बांघलीस याहुन जास्त मला काय पाहिजे?" पाटील म्हणाला.

कुळकर्णी जीवदत्त व सद्गुणवर्मा या दोघांकडे पहात म्हणाला—"तुम्ही दोघे झुर माहात घात मुळीच शंका नाही. तुमच्या चौघांसाठीही गोष्ट महाराजांना कळवून त्यांच्याकडून तुमचा जिवित संस्कार कराविला पाहिजे! आम्ही तुमचा पराक्रम अव्यक्त पाहिला आहे. चला आमच्या बरोबर!"

"तुमच्या या कूपेवद्दल आम्ही तुमचे आभारी आहो. परंतु आम्हांला आपल्या कामावर पुढे गेलेंच पाहिजे. आम्हांला कोणत्याही वस्तूची गरज नाही." जीवदत्त म्हणाला.

एवढे उपकार करून तुम्ही असेच जाणार म्हणता? आम्ही नाही ते ऐकणार! माझ्या रक्षाभासाठी तुम्ही दोघांनी आपला जीव धोक्यात घातला. त्याबद्दल मी कोणत्या धर्मांनी तुमचे आभार मानू?" भवानी म्हणाली.

"काही दिवसांनंतर आम्हांला पंचपूरच्या महाराजांच्या दफ्तरास जावयाचेंच आहे. तेव्हां तुमच्या गावी येऊन तुम्हां सर्वांना भेट!" जीवदत्त म्हणाला.

भवानी बुद्धे काही नोलभार इतक्यात अस्वलाचा माळक हो तक्षम युवक म्हणाला—"माझा वस्त्याने एका भैरव तरुणाच्या द्वारे केले."

सर्वांनी चकित होऊन त्याच्याकडे पाहिले. त्याच्या समोर अस्वळ चालत येत होते. तो वरून गेलेल्या भैरव तरुणाचा पाय घळत त्याला फरपटत ओडीत आशीत होता. "त्याचे प्रेत तसेच सोह तिकडे. इकडे कशाचा धाणतो आहेत?" सद्गुणवर्मा म्हणाला.

कुळकर्णी स्मित करून सद्गुणवर्मा व जीवदत्त दोघांकडे पहात म्हणाला—"हा तरुण मुलगा आमच्या पाटील साहेबांचा भावा आहे. पुढल्या वर्षीच, काय पाटील, सर्वांनी जक्काचं.....म्हणजे तो सुयोग

चांगोला

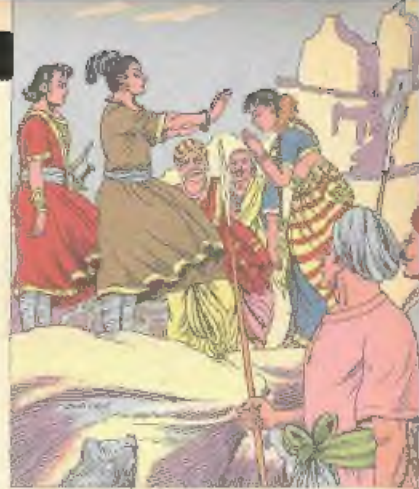
असल्यास नवल काय?"

"वरसं! म्हणून होय?" असे म्हणत जीवदत्तने स्मित करून एकदा भवानीकडे पाहिले आणि बुद्धे म्हणाला—"भवानी! आम्ही दोघे बहुतेक तुम्हा विवाह प्रसंगी किंवा त्याच्या आशीर्वाद तुमच्या गावी येऊ. तू अस्वलासारख्या भैरवांना पळो की सळो केलेस आणि तुम्हा गावी पतीने एका अस्वलाच्या पाळून ठेवले आहे."

ते ऐकून भवानी सोडी लाजली आणि आपल्या वडिलां शोभारी पाऊन उभी राहिली. इतक्यात तो तक्षम आपल्या अस्वलाच्या घेऊन देवडीच्या टोकाला येऊन पोचला. त्याला पाहून पाटील रागाभा जाण आणून म्हणाला—"त्या भैरवाला तू जिवंत वरून जाणले असतेस तर आम्हांला जास्त आनंद झाला असता. हे प्रेत कशाच्या घेऊन आला आहेस रे?" नंतर त्याने त्या प्रेताला हाथ मारली. ते प्रेत जाली सरकत जाऊ लागले.

जीवदत्त पाटलाला म्हणाला—"आतां आम्हांला निरोप द्या. तुम्ही आपल्या गावी जा. वाटेत ते भैरव जखानक तुमच्यावर हल्ला करतील, सावध रहा!"

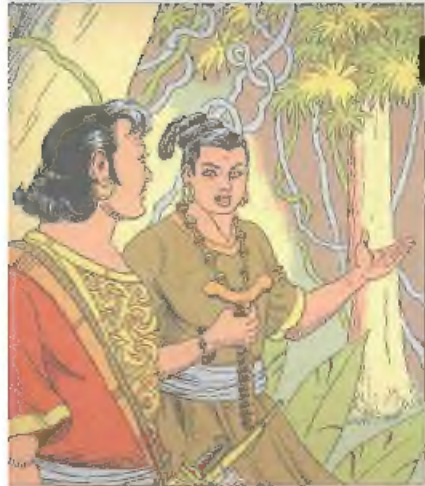
गावकऱ्यांनी सद्गुणवर्मा व जीवदत्त दोघांना नमस्कार केला. भवानीने पुढे

येऊन दोघांना वांकून नमस्कार केला. जीवदत्तने तिला आशीर्वाद दिला आणि दोघे दुसऱ्याच एका काटेने निघाले.

दोघे धर्मराज पावले चालून गेले असतील, तेव्हाच कुळकर्णी पावत आला व विचार लावला—"अहो, क्षमा करा, मी विनारायचे विसरलो, तुमच्या पैकी वीरभद्र कोण व रामभद्र कोण?"

त्या प्रश्नाचे उत्तर देण्याचा विचार सद्गुणवर्माच्या मनात झाला. त्याच्या तोंडावर राग सळकट होतो. म्हणून जीवदत्त मध्येच म्हणाला—"कुळकर्णीजय्या! विसरा त्या रामभद्राच्या आणि वीरभद्राच्या! महेंद्रनगरच्या राजाच्या मुलाच्या व त्याच्या

मित्रांच्या मानगडीत तुम्ही पुढीच पडू नका. ते तुमच्या हिताचे नाही, आमच्या ऐकी कोणी रामभद्र नाही की वीरभद्रपण नाही.”

कुळकर्ण्याने पुन्हा लवून दोघाना नमस्कार केला आणि भान खाली करून लाजल्या सारख्या परत गेला व जीवदत्त आणि खड्गवर्मा मोठ्या कंधाने तो डोंगर उतरून गेले. एक दोन तास चालत राहल्यावर ते डोंगराकनतच्या जंगलात येऊन पोचले. ते जंगल दोन डोंगरांच्या मध्यभागी होते. तेथे मनुष्य भस्ती किंवा मनुष्यांची ‘ये जा’ असल्याची चिन्हे सुद्धा दिसत नव्हती. क्रूर रानटी जनावरांच्या पात्रलांजी चिन्हे मात्र स्पष्ट दिसत होती.

विस्तार आहे. तो समोरचा डोंगर सूर्यास्ता-पूर्वी पार करून आपल्याला पलीकडे जाता येईल का ?” जीवदत्तने विचारले.

“तो डोंगर पार करण्याऐवजी पलीकडे जायला एकाही खोरवाट आहे का आपण पाहू या.” खड्गवर्मा म्हणाला.

त्यानंतर दोघे उंचउंच झाडांखालून त्या डोंगराच्या दिशेने चालू लागले. दहा पंचरात्र मिनिटे चालत राहल्यावर त्यांना शंभर पात्रलांवर कोणीतरी चालत असल्याचा भास झाला.

जीवदत्त एकदम जागच्या जागी थांबला आणि खड्गवर्माला म्हणाला-“तो चालण्याचा मार्ग माणसाचा आहे की जनावराचा ?”

खड्गवर्मा मीनपणे झाडांच्या आडून आपली चाहूल दिल्या किंवाय थोडा पुढे गेला. त्याला एक उंच तरुण मनुष्य हातात परशू घेऊन दहाबारा फूट रुंदीच्या एका झाडाच्या बुंधाभोवती फिरत पाहूरा देत असलेला दिसला.

ते दृश्य पाहून खड्गवर्माला आश्चर्य वाटले. इतकी साडे येथे आहेत, पण त्याच झाडाच्या चारी बाजूला तो पाहारा कां बरे देत असतो. त्याने जीवदत्तला बघतून जवळ येऊन पाहण्यास घुन केली. त्याने

पाहारेक्याला पाहिले.

“राजाच्या खजिन्याला पाहूरा देतात तसा हा या झाडाच्या चारी बाजूला पाहारा देत आहे. सोड त्याचे मधीब त्याच्याबरोबर, आपण आपल्या वाटेने पुढे जाऊ.” जीवदत्त म्हणाला.

“नाही बुवा! याच्या बुडाशी काहीतरी भुविस्त आहे व ते कळल्याशिवाय पुढे नाही जायचे! कारण पुढे आयुष्यभर आपण हे काम गुपित आहे हे पाहिले नाही, या गोष्टीची हुरहुर मनात राहून जाईल.” खड्गवर्मा म्हणाला.

“ठीक! तरतुग तू त्या पाहारेक्याच्या पाठीमागच्या बाजूला झाडाबाड तपून उभा

रहा. मी सरळ समोर जाऊन त्याला येईल.” जीवदत्त म्हणाला.

खड्गवर्मा एक दोन मिनिटात त्या पाहारेक्याच्या मागच्या बाजूच्या झाडाबाड जाऊन व तळवार उघडून वेळ प्रसंग पाहून जीवदत्तच्या मदतीला धावण्यासाठी तयार होऊन उभा राहला. जीवदत्त निर्भीकपणे सरळ तो मनुष्य होता त्या दिशेला जाऊ लागला. त्याच्या पात्रलांचा वावाज ऐकून तो तरुण पाहारेकरी दबकून जीवदत्ताकडे पाहून म्हणाला-“कोण तू? जागच्या जागी उभा रहा! इकडे कशासाठी आला आहेस ?”

“मी आपली ओळख दिली तरी तू नलय ओळखू शकणार नाहीस! पण, तू या झाडाच्या चारी बाजूला पाहारा का देतो

आहेस, हे तर सांगशील! मग मी कोण हे सांगेन तुला!" जीवदत्त म्हणाला.

"हे शाळ वाटचे होय तुला? बघतोहून्या किल्ल्याचा बुरुज आहे हा. येवून कोणी अनोळखी समुप्याला खात जाता येऊ नये यासाठी मी पाहण देत आहे." तो तबब पाहारेदार म्हणाला. बोल्तांना तो आपल्या परधूची घार चांगली आहे की नाही हे पहात होता.

"कमा कर, पण तू हे सर्व जे म्हणालास ते सर्व आपला वेढ्याच्या बरळण्यासारखे वाटते आहे. तू येथे पाहारा देत जमा राहला नाहीस तर येथे एखाद्या किल्ल्याचा बुरुज आहे हे कोणाकडे कळणार सुद्धा नाही. या जंगलात कनेक झाडे आहेत, त्यातलेच हे एक झाड आहे. पण तू या झाडाच्या चारी बाजूला प्रदक्षिणा देत पाहारा देतो आहेस यामुळे साहजिकच, येथे काही तरी विशेष असल्याचा संशय पाहणाराला येईल. म्हणजे तू जी गोष्ट म्हणतो आहेस तीच प्रगट होते आहे." जीवदत्त म्हणाला.

आणि मुकाट्याने येवून चालता हो!" असे म्हणत त्याने आपला परधू उचलला. तो जीवदत्तवर उगारून पुढे जाऊ लागला.

जीवदत्त ते पाहून हसला व म्हणाला- "मी जाईत रे. पण तुझ्या पाठीमागे तल्ल्यारीने तुझे डोके उडवायला तो जमा आहे त्याचे काय?"

त्याने चढदिशी एकरा मागे वळून पाहिले. खड्यावर्मा फक्त चार पांच पावलांवरच तलवार घेऊन पुढे येत असलेला दिसला. तो स्मित करून म्हणाला- "परधू हातात धरलास म्हणजे परचुराम झालास होय रे? आपला परधू खाली कर आणि साडाचा चुंब किल्ल्याचा बुरुज कसा काय झाला, हे मुकाट्याने सांग! ते गुप्त आम्हांला देखील सांगितले पाहिजे!"

त्या तरुणाने पुन्हा समोर वळून पाहिले. जीवदत्त आपली कुबडी उगारून दोन पावलांवर उभा होता. (कमरा)

अन्तिमविषय

विक्रमादित्याने धरपला हट्ट सोडला नाही. तो साडाजवळ पोचा. प्रेत खांब्यावर काढून घेतले आणि तेहमीप्रमाणे मोनपणे स्मशानान्या दिशेने चालू लागला तेव्हा प्रेताने बसलेला वेताळ त्याला म्हणाला- "राजा! अविष्य काळात आपल्याला यश-प्राप्ती निश्चित आहे अशा खांबी माथसाला वाटली आणि त्याने प्रचल केल्या तर त्याला क्षरोक्षरच यश मिळते याचे उदाहरण म्हणून मी तुला केदारची गोष्ट सांगणार आहे. ती लक्ष देऊन नीट ऐक." असे सांगून वेताळ गोष्ट सांगू लागला.

एका लहानशा राज्यात एका सामान्य मध्यवर्ती कुटुंबात केदार नावाचा एक तरुण मुलगा होता. तो रूपाने सुंदर आणि बुद्धीने हुशार होता. पण त्याला कोणत्याही कामात उत्साह म्हणून वाटत नसे. तरी तो मनातले मांडे वाच खात असे. केदारला रिकाम-

वेताळाच्या गोष्टी

देकडा वसुन राहलेला पाहून बापाळा काळजी वाटू लागली. त्या विषयी तो आपल्या एका मित्रासबळ बोलला. तो मित्र एक विद्वान पंडित होता. तो केदारच्या घरी दुसऱ्या दिवशी आला आणि केदारला बोलावून विचारू लागला—“काय रे, मुला दूध काय व्हावेसे वाटते? एखादा घूर घेऊ, विद्वान पंडित, चित्रकार की चित्रकार?”

केदार म्हणाला—“काका, मला ते सर्व काही नवी. एकच इच्छा माझ्या मनात आहे, राजा व्हावे. आपल्या राजाची मुलगी सुंदर व रूपवती आहे. तिला भाऊ वहीण दुसरे कोणी नाही. तिच्याशी लग्न झाले की मी राजा होईन की नाही? पण...! आझ्या-

कसे काय होणार? सोच विचार माझ्या मनास सारखा घोळत आहे.” जसे म्हणत त्याने एक लांब मुस्कारा सोडला.

त्याच्या बापाच्या मित्राने त्याचे सांत्वन करीत त्याला जवळ बोलविले व हात दाखवावला हांगितले आणि हात पाहून व आश्चर्याचकित मूढने म्हणाला—“अरे मुला! मुला राजयोग आहे! तुम्हा विवाह राज-कन्येशी झाला तर खात्रीने तूच राजा होशील यात शंका नाही.”

त्याच्या बापाच्या पंडित मित्राने हात पाहून जे भविष्य वर्तकले त्यामुळे केदारचा उत्साह वाढला. तो म्हणाला—“मी राज-कन्येशी शाऊन विवाह का?”

तो मनुष्य म्हणाला—“वेड्या! राज-कन्येशी विवाह अपा महाराजही होती का? तिचे तोंड पाहणे शुद्धा अशक्य आहे दृष्टा? पुण त्यासाठी प्रसन्न केत्यास सर्व शक्य होईल, प्रयत्नाती परमेश्वर पिळगो. पहिल्याने तू राजाच्या दरवारी प्रवेश मिळव. नंतर हळूहळू राजाचा विववास संपादन केत्यावर तुला खूप मेहुनत करून राजवराण्यातल्या कोकांचा विववास पण संपादन करावा लागेल. अथा तज्जेने राजवाड्यात प्रवेश मिळाला की तुला काम फले! बिकाटीने प्रयत्न करीत रहा.

मनावर अनुकूल सोच पोश्याम झाला. तो स्वभावाने आळशी होता. पण त्याला आया खवे कामात जसाहू चाटू लागला. तो राजास गेला व राजाच्या पदरी नोकरी देण्यास विनंती केला. त्याचा नम्रपणा पाहून राजाने त्याला नोकरी दिली.

केदार आपले काम झत लावून काम लावला. काही दिवसांनी राजाच्या मनात त्याच्या कार्यपटुत्वामुळे विश्वास वाटू लागला. नोकरीसाठी काम करणाऱ्यात जो फरक दिसला तो त्याच्या व्यवहारात पाहून राजाने हळूहळू केदारला राज-वाड्यातली कामे सांगायला मुरवाव केली. राजवाड्यातल्या कामात कोणी कुचराई केली त्याला खपत नसे. मोठमोठ्या अधिकार्यांच्या मुका शक्तिविषयात ही तो मागपुढे पहात नसे. त्यामुळे अधिकारी रागावले तरी राणी व राजघराण्यातली भंडारी त्याच्यावर खूप होती.

लवकरत केदार राजा व राणीचा एक विश्वासपात्र शक्तीगार झाला. राजकन्येच्या सर्व गरजा भागविण्याकडे तो लक्ष पुरवी. तो दुशार व रूपवात पण होताच. म्हणून हळूहळू राजकन्येचे प्रेम त्याच्याकडे ओढ घेऊ लागले. तिला कोणत्याही गोष्टीबद्द

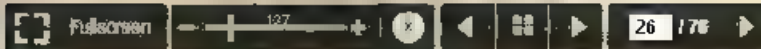
सादोबा

शका वाटली की तो केदारला बोलावून त्याचा सल्ला घेई.

राजकन्या वयात आल्यावर राजा व राणीने तिच्या विवाहासाठी लक्षणी मुक्त केली. कित्येक राजकुमार तिच्याशी विवाह करण्यास तयार झाले. परंतु तिला केदारच प्रवर्त झाले प्रेम वाटू लागला.

राजाला ती मोष्ट कळली व त्याने देशील केदारशी राजकन्येच्या विवाहास नकार दिला नाही. त्याने परंपरावरचे प्रेम पाहून राजकन्येने थोड वर निवडला जसेच प्रथेकाला वाटले, कारण सर्व दरवारी केदारची कार्यद्वारी स्वतःच्या डोळ्यांनी पहात आले होते.

A black and white illustration of a knight in armor riding a horse, holding a sword, with a castle in the background. The knight is on the left, facing right, with a castle visible in the distance on the right. The style is a simple line drawing.

वयगिरी नामक चावी वस्त्रपाल नावाचा राजा राज्य करीत असे. त्याच्या मनात वस्त्रवस्त्र होण्याची म्हुत्ताकांक्षा होती. जेव्हा तेव्हा व राज्याचे जिकृत तो वस्त्रवस्त्र होता.

परंतु त्याची वस्त्रवस्त्रांसाठी वाढतच गेली. त्याने विचार केला, अजून जिकृत्यानायक अनेक राज्ये आहेत. सर्व जण जिकृत वस्त्रवस्त्रा ही पदवी मिळविण्याची पाहिले.

वस्त्रपालाचा एक भुवशी होती. तिचे नाव पुष्परेखा असे होते. ती सुप्रसिद्ध होती. तिचा वस्त्रवस्त्रांची ही राज्याकांक्षा जावडनी नाही. ती काही तरी उपाय आहे. विचार करू लागली. कारण मयदिवाहेर राज्याकांक्षा वाढत असे तिचे मन होते.

एक दिवशी संव्याकाळी राजाने आपल्या मुलांना बोववून आयायसा दाखोवता पाहिले तेव्हा ती राज्याकांक्षा असल्याचे राजासा कळले. म्हणून तो स्वतः राज्याकांक्षा भेटायला उद्यानात गेला आणि तिचा निवे एकटी पाहून त्याने विचारले ' मुली! संव्याकाळच्या वेळी तू अशी एकटी येथे काय करत आहेस? '

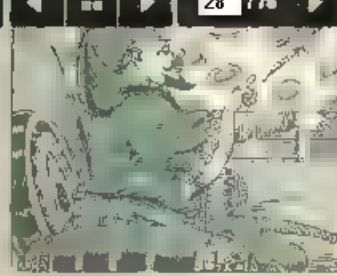
" आकाशाकडे पाहिले आहे बाबा! " मुलांनी म्हणायची.

" आकाशभर पाहण्यासारखे असे काय आहे? " राजाने विचारले.

" इतके मोठे विस्तीर्ण आकाश आहे तरी ते प्रहृष्ट आहे. आपल्या कंधावहेर राज्याकांक्षावाहेर जात नाहीत. आतल्या मनात फिरत आहेत, हे पाहून मला आश्चर्य वाटते! पुष्परेखा म्हणाली.

ती गोष्ट वस्त्रपालाचा कळली. त्याने त्यावेळेस मुलू मंद कले.

मीरजा राय

अक्षय संपत्ति

फार पूर्वी इरादाद येथे खलीफा हाकलून उल्लेखीत राज्य करीत असे. त्याच्या वाटेची त्याच्या सारखा श्रीमंत व शानदार या जगात दुसरा कोणी नसत, तो ती गोष्ट भर दरबारात म्हणून दाखवी, अशी आत्मस्तुती करण्यास त्याला संकोच वाटत नसे.

एकदा खलीफा सर्वांमध्य आत्मस्तुती करीत होता. बजिराला ती गोष्ट आवडली नाही. त्याचे नांव जाऊन होते. त्याने खलीफाचे डोळे उघडण्याचे ठरविले आणि म्हणाला— हुजूर! अपराधाची माफी पडिल्यानेच मागत आहे. मनुष्याने अल्लाच्या समोर तबख म्हणून, सर्व कजासाठी करणं करावा? त्याचे स्वतःचे असे या जगाने काय आहे. त्या जगातल्याच अल्लावरुद्ध झाराचे पानदाखोल हल्ला शक्य नव्हती. नाच आपल्याला बुद्धी व धन दोन्ही मग आपण खलीफाला राग आला तो म्हणाला—

मर्ग करणे रागदा होईल का? आपल्या दानसुरक्षाची जालाणणी इतरांनी केली तर ही दोमेक पण आत्मस्तुती करणं नकोवर नाही. याकित्या हे धन वैभव अल्लाने आपणांस दिले आहे. तसे इतरांना पण दिले आहे. दानधर्म आपल्या हातून होतो तो तोंड करविलो, तोच सर्वगुष्टीचा कर्त करविता आहे.

मी बसरा नगरीत एका श्रीमंत तरुण माणसाला पाहिले आहे. त्याचे नाव जवळ कामिअ असे आहे. त्याच्या अजळ वेळचे धन बाहेर तबखे जगात घोटमोटपा शक्याच दानधर्मात त्याची बरोबरी करू शकेल अशा एकही मनुष्य मी तरी पाहिला नाही.

जाऊन म्हणाला ते एकदा मनमयी खलीफाला राग आला तो म्हणाला—

गला
खलीफाचा कायबद झालेला चेहऱ्यावर व
बोळे पाहूनच अगप उघडाने दरवाजात
काही तरी मातमग झाली असाच हा
बोळेबोल निघत गेलाच पाहून, तिथे त
खलीफाचा बंदगी घड घडायला निघत
जाणि म्हणाला 'होय हात मरवा'
त्या मुलं जाफरला अजिब अजिब या
दरवाजात भेड्या अचानक कला प
अमरपमान उत्तरी द्विती आणि त्या
उत्तरी माणसांची भक्तीवान सावाणी
कला अग मागून खरीकान शरद गत
घडकली गात तुम्हें वाचक मरवाची

बाहेरून आल्यास मां त्याला काहीची
शिखा करीत
खलीफा न पळवधाने बसत राहूरी जाऊ
तम अग बुद्धन अनेक प्रवासां समजावत
पाहिले पण एका कायबदयाचा वध करून
खलीफा वसायला निघाला
बक्षरा शरीर खलीफा एका घराबाहेर
उत्तरला पाणी मुला कायबदयाचा त्या
एका दोषाद्वाराक बाळावत विचरत
या गावी काणी अगुल कासिम नावाचा
एक मनुष्य राहत तो दानधर्म करतो त्याची
दरावा काणी बाबगाह मुद्दा करण शक्य
ताही म्हण ह खर आहे का?

जाफर अशा खऱ्या मर्यादा मादयाकड
पुस्त काशाची शिक्षा आहे लक्षात ठेव

अग आपला वधय चकल सायना
हजेर' मी उ गाही बोळको व अक्षर
अक्षर गग्य झाले पाहिले तर आपण
काणालाही पाठवून मी म्हणले ते वगे आहे
को म्हात झाली महानिदा वरून ध्या
त्यानंतर मग काशाची शिक्षा दण
आपल्याला वगेवर काय तर हा मी
अनदान ती शिक्षा भोगायला तशा
अह'

तग आपण मूळ खलीफाच्या राहून एक
मल्लखाल वडेर घडता गाष्ट' त्याची
जाफरला वीर व गपरा कुटुंब कला आणि

जाफरला या मनुष्यातून वजावण अता
करीण आहे हे जवराबगामने अष्टवक तरी
तिने घोर करून विवती कला 'हृष्ट'
जाफर मिया अक्षर काहा तरी कधी कधी
बोलतान पण वययाका काणाला तरो
पाठवून हुजरांमो वरवशी करून पहावी
म्हणत' न वयंत जाफर मिया रा गुहगान
उवाव काश हे शिक्षा दण तय'

बुद्धदा वरमा व वरण वर्याफाला पटल
पांचे चिन्त वीर अग म्हणाला- मी
तरी बर्दे हकीगत बुद्धयाभाशय जाफर
मियाला शिक्षा कशी लाय करीत' मी म्वत
अगुल कासिमचे घेयय पाहून वग्य म्हणला

खलीफा न पळवधाने बसत राहूरी जाऊ
तम अग बुद्धन अनेक प्रवासां समजावत
पाहिले पण एका कायबदयाचा वध करून
खलीफा वसायला निघाला
बक्षरा शरीर खलीफा एका घराबाहेर
उत्तरला पाणी मुला कायबदयाचा त्या
एका दोषाद्वाराक बाळावत विचरत
या गावी काणी अगुल कासिम नावाचा
एक मनुष्य राहत तो दानधर्म करतो त्याची
दरावा काणी बाबगाह मुद्दा करण शक्य
ताही म्हण ह खर आहे का?

खलीफा गधय नर्मशाहून हाणला
पण त्याला सोव जाली नाही जडताच
बाजारपेठेत गाहा धन एका हुकान
दाराला विचार के काय हा, अगुल
कासिम को राहतात सायना या?

त्य हुकानदारात बडीफाकडे आश्चर्य
चकित होऊन पाहिल आणि म्हणाला
'तुम्ही काणी घराबाहेर विमल आहे
राजवाडयान राहण र ते वी बुद्धा पळावलेत
राजाळा आळवत नमलाक पण अगुल कासिम
घानं या माहेल नमलाक या गावत
काणी असेल असे मला वागत नाही'

मी बाहेर गावाहून त्या तरुण श्रीमंत
गुहगाना भरायला आता आहे खलीफा
हुकानदाराला म्हणाल
हुकानदारात एका साकाराक अवल
वाभिगाचे घर दाखवायला पाठविले
अगुल कासिमचा मुद्दा निराश्रित्य
रमाच्या गगपरासी राडावा काहीच चिन्त

रेणमी किंवा मसमली काम केलेले होते रोष एका उंच जागवर बसले. अड्या वेळाने दहाबारा गुलाम माणिक यवत अगुणे येऊन गाले आणि स्फटिकाच्या पत्र्याने दाबलेली त्याच्या किताब घ्यायला पाठोपाठ बांग नरुण दोघी जिती मारलेल्या माड्यात फेळफेळावत व फुटून गेली. पत्र्यात राखलेले पत्रेही त्यात सर्वच येऊन पाहून खलीफा चकितच झाला.

एका दुसऱ्या दाटनात खलीफाला अबुल कासिम काठी वेळाने जेनायला बोलावून नेले सर्व वस्तू सुवर्णपात्रात वाढव्यात आल्या प्रत्येक पदार्थ स्वादिष्ट होता.

मजबानीनंतर संगीताची ज्येष्ठ करण्यत असली होती. ते संगीत ऐकून खलीफला वाटले की त्याच्या दरबारतला इनाक गवई मोठा नस्ताब असला तरा भंडुल कासिमच्या गायकासमोर प्लिका पडला असता. ते संगीत स्वर्गात दम्यील करीतच ऐकण्याला मिळेल.

खलीफा संगीत ऐकण्यास सक्त असता अबुल कासिम थोडा वेळ उठून बाहेर गेला परत आला वेळी त्याच्या हातात सरसावरी एक छडी होती आणि दुसऱ्या हातात एक लाड होतं आडाचा बुध चांदीचा डांवा पानं भरकत मण्यांची होती आणि हाडाळा

एक मोर धडलला होता तो मोर बसविण्यात कारागिराने मोठे कौशल्य दाखविले होते. अबुल कासिमने ते लाड मजबूत करून उतरव आणि छडीत त्या हाडाळा एकदाच मारलं. त्या वरोवर योग आपला पिसारा पसरून नाचू लागला. तो नाचत असता त्याच्या पिसाच्या लाडपातून असराचा सुवास बाहेर येत होता आणि दालनभर दस्तकळत होता.

खलीफा ते विचित्र दृश्य पाहण्यास तन्मय आला असता एका एकी अबुल हुसैन ते लाड व मोर सकलून येऊन मंडा.

"काय पण विक्षिप्त माणूस आहे चित्र पाहून त्याचे कौतुक करण्याच्या वेळीच तो

ते उचलून येऊन गेला व फार लक्षपूर्वक ते किती खरे असले या हे विचारण्यात आपल्याला नाही आवडला. मी त्या मोराचा पीस काढून धईत असे वाटले की काय पावला? बरे झाले की मी स्वतः हाडावांनी या माणसाचा विविधपणा पाहतो आहे." खलीफा मनातल्या मनात बुध रागावला होता.

इनेक्यात अबुल कासिम एका सुंदर गुलाम तरुणाला घेऊन आला तो मोती मळबलला पोशाख घातून आला होता त्याच्या हातात एक भाई होते. ते एक भाणिक पात्र होते. त्यात दारू भरलेली होती. गुलामाने नमस्कार करून ते पात्र पाहून त्याचे कौतुक करण्याच्या वेळीच तो खलीफाच्या हातात दिले. खलीफाने त्या

कारी करून वांधलेला होता. दारे वृक्षि-दंतावर रत्नभाणिके मडकून केलेली होती महालासमोर पुष्कळ गुलाम होते खलीफाने एका गुलामाला बोलावून त्याच्या मान-काळा कोणी परदेशी भेटायला आल्याची बरी इत्थासाठी पाठविले.

निरोध कळताच अबुल कासिम स्वतः अलिप्ति नत्कारासाठी बाबत बाहेर आला त्याने नम्रपण आपल्या पाहुण्याला आपल्या महालात बोलावून नेले. तो महाल पाहून खलीफाने दोळेच दिपून गेले. खलीफाला अबुल कासिम ज्या दालनात येऊन गेला त्या दालनात मऊ गावांवर मसमलीच्या जरीचे काम केलेल्या ऊबदार चादरे होती.

घानातलीं सवें दाऊ पिऊन टाकली आणि मायबुई म्हणजे ते पान पुन्हा मरले ते दाऊचे अक्षय पात्र पाहून खलीफानं अबुल कासिमला त्याचे गुपित विचारलें.

“गुपित काही नाही! एका जुन्या काळातल्या वैज्ञानिकाने ते तयार करून दिले आहे” अबुल कासिम म्हणाला आणि त्या गुलामाला त्या पात्रासह ओढून घेऊन बातल्या दालनात गेला.

खलीफाला त्याची ती वागणूक मुळीच आवडली नाही. सामान्य शिष्टाचार देखील या भाषासह नाही! मी विचारल्याशिवाय एकेक अद्भुत वस्तू आपणून दाखवितो आणि मी ते पाहून कौतुक करू

करतो. जाफरला मान्य वागणूकीतला हा विविक्तपणा सांगून उगाच कोणाची इशका मत्ती करू तय अस नवाबून मांगला.

इतक्यात अबुल कासिम पुन्हा परत आला. या खपेत त्याच्या बरोबर एक अप्रतिम सुंदर वरुण रची होती. सरी सौंदर्य त्या पूर्वी इतरत्र कोठे खलीफानी पाहिले नव्हते. तिच्या सवोगावर निर-निराली आभूषणे होती. परंतु तिच्या अक्षय्यांच्या देखीनापासमोर ती आभूषणे पण फिककी घाटत होती. ती समोर येऊन बसली आणि वीणा वाजवू लागली. तिच्या वीणा वादनास खलीफा ते मोराने चित्र आणि ते दाऊचे अक्षयपात्र पार विसरून गेला. अबुल हसनला म्हणाला “तुझ्या-ननळ्याचा भा एकाहून एक अद्भुत वस्तू पाहून तुझा हेवा वाटू लागला आहे मला”. असे म्हणत खलीफा उठून उभा राहला.

अतिथीच्या प्रकटविषय काही वीळणे शिष्टाचारास वरून तेसल्यामुळे अबुल कासिमने खाली मांकून सलाम केला आणि फाटकपयेंत खलीफाला पोंचवायला गेला. खलीफाला निरोप देणांना म्हणाला— ‘अतिथि सत्कारात काही उणीव राहली असल्यास माफी करावी’

मनाच्या मनात अबुल कासिमच्या गविष्ट पणाची निहा करीत होता तो आपल्या वैभवाचे प्रदर्शन करून पाहुण्यांचा तिरस्कार करतो. त्यातच त्याला आनंद वाटतो हा काय वानचूरपणा झाला? हा नुसता लोभीच नव्हे तर महालोमी दिसतो आहे जाफर म्हणाला ते सर्व खोटे त्याला परत गंत्यावर काचीची शिक्षा लावीच पाहिजे.

त्याच रागात खलीफा धर्मशास्त्र परत आला तेव्हा धर्मशास्त्राचा आचारात सुबर सुबर गुणस तरणी जवळ घृताकार उभ्या होत्या. स्वातंत्र्या अर्घ्या गोऱ्या पात्र होत्या व अर्घ्या काळ्या हुबशी आतीच्या होत्या. त्यांच्या मधोमध वीणा वाजव-णारी ती तरुण स्त्री होती. तिच्या उजव्या बाजूला ते दाऊचे अक्षयपात्र घेऊन ती गुलाम उभा होता आणि त्याच्या उजव्या बाजूला ते झाड व मोराचे चित्र घेऊन आणि एका गुलाम उभा होता.

खलीफाने धर्मशास्त्र पाऊल टाकल्या-बरोबर एका गुलामान पुढे घेऊन सलाम केला व खलीफाच्या हातात एक पत्र दिले. खलीफाने लगेच उचलून पत्र वाचल त्यातला मजकूर पुढील प्रमाणे होता.

‘आपण माझ्या घरी येऊन मला फार उपहास करित, एक पुच्छ विमंसी या पत्राद्वारे

करीत आहे. हे सर्व गुलाम, झाड, मोर, अक्षय पात्र आपणास प्रेमाची भेट म्हणून पाठविली आहेत. प्रत्येक वस्तू अन्धाने दिली आहे आणि ती अन्धाकडेच परत जावे.’

ते पत्र वाचून खलीफाला पश्चात्ताप वाटला. त्या घोर भ्रमणाला ओढलेल्यात आपण केवढी मोठी चूक मंली. जाफर म्हणाला ते खरे निघाल जाफर! अन्धाची तुझ्यावर नेहमी अशीच संदेशवाही राहो! तू माझा सर्व व सहकार हासवून माझे डोळे उघडलेस. संदेशमोठ्या राजे रज-कांड्यांना देव्याजायक उपहार घाने मान्या सारख्या सामान्य पाहुण्यांना सहनासहजी देऊन टाकल्या तरतस ह्या सामान्य

नागरिक आहे का? त्याचे गुणित विचारणे
बैर असले तरी विचारून घेतलेच पाहिजे

असा विचार करून खलीफान सर्व वस्तू
परमेश्वराने सुरक्षित ठेवल्या आणि
अबुल कासिमच्या घरी जाऊन त्याला
विचारले--“अबुल कासिम! अल्लाचा
मेहरबानी नेहमी तुझ्यावर राहो! तू ज्या
वस्तू भेट म्हणून मोठ्याकडे पाठविल्यास
त्या स्वीकारण्यास मला सज्ज होत आहे
या सर्व वस्तू परत करण्याची परवानगी दे
आणि मी बगदादला परत गेल्यावर तुझ्या
अतिथिसत्काराचे व हानखूरचाचे वर्णन
आपल्या मित्रमंडळींवर करीन

तू याने अबुल कासिम नम्रपण म्हणाला -
“मी केल्या अतिथि सत्कार व मी दिलेली
भेट त्यात काहीतरी चुक किंवा उणीव राहून
गेली आहे. ताहीतार आपण घमंदाळेतून
परत येऊन माझ्या हृदयाला दुखविणारे हे
शब्द नक्कीच बोलला नसता

खलीफा मध्य त्याला अडवून म्हणाला--
“असा वैरममज करून घेऊ नकोस थोर

Full Screen 127

अपमान केलेला नाही माझ्या सारख्या
अनोळखी माणसाला तू ज्या मोठमोठ्या
भेदी हिंमती तर त्यात तुझा योग्यपणा
दिसला तरी तुझा खविना अज्ञानम्हून
रिक्कामा करणे मला रास्त नाही तुझ्या-
जवळ किती संपत्ति असली तरी त्याला
सीमा आहेच की नाही?”

“घमंदाळेतून परत येण्याचे ह्मण कारण
असेल तर आपण मुळीच काळजी करू नये
कारण माझ्या घरी निरर्थक हाणाम्या या
गोष्टी आहेत मी अतिथि सत्कार अशाच
तऱ्हेने करून त्या मंडळाच्या उपकाराची
फेड अल्प का हाईना करीत आहे अल्लान
मला एवढे मांड वैभव दिले आहे की ते
कधी कधी होलेच नाही माझ्या बोल-
ण्यावर आपला विश्वास बसायला आपण
माझे आत्मचरित्र थोडे ऐकले पाहिजे ही
एक विचित्र गोष्ट आहे!” अबुल कासिम
म्हणाला. (पुढील अंकात संपूर्ण)

“विचित्र गुपक”

एका गावी गोपाल नावाचा एक श्रीमंत
समृद्ध रहात असे. त्याला पुष्कळ पुरे
जाती पण एक दोन महिन्यांची वसतानाच
देवा घरी निघून गेली म्हणून तो व
त्याची बायका काळ गुळी होत त्याने मूल
काय म्हणून धनंश वने आणि शक्ती
काशीयात्रा करण्याचे ठरविले

वाटेत एका गावी त्याचा गोविंद नावाचा
मित्र रहात असे. त्याला भेटायला तो गेला
गोविंदलापण मुलबाळ नव्हते त्याला सुद्धा
काशीयात्रेला पायबंद होते परंतु आपल्या
मित्राबरोबर निघणे त्याला शक्य नव्हते
म्हणून त्याने काटेकटार करून जमविलेले
शेकर पक्षी आपल्या मित्राला दिले व
म्हणाला--“गोपाळ! तू काशीला जातो
आहेसच. माझ्या बघीने पण काशी विश्व-
नाथावर अभिषेक करून मला एक मुलगा
व्हावा असे मरण माग. माझ्या नशिवात

असेल तर देवाची कृपा पाड्यावर हाईल”
गोपाळने गोविंदच्या ह्मणतेप्रमाणे देवा-
जवळ त्यालापण मुलगा व्हावा असे मागणे
मागितले गोविंदने दिलेले पैसे खर्चून त्याने
देवाचा अभिषेक वगैरे करविला गोपाळला
लोकांकडून कळले की काशीत कोणी योगी
आहे त्याच्या कृपेने संतानप्राप्ती होते. म्हणून
गोपाळ त्या योग्याच्या दर्शनाला गेला आणि
त्याची पादपूजा करून स्वतःला व आपल्या
मित्राला मुलगा होईल असत काशीर्षाद
नामितला त्या योग्याने गोपाळला एक
भस्म दिले आणि म्हणाला--“यातले अर्धे
भस्म तू आपल्या बायकोला व अर्धे आपल्या
मित्राच्या बायकोला देऊन सेवन करायला
सांग बोवीना मुले होतील. गोपाळच्या
बायकाने तेव्हाच अर्धे भस्म सेवन केले आणि
पुढी दोन महिन्यांनी त्याच्या मित्राच्या
बायकोने अर्धे भस्म सेवन केले

गोपाळच्या वचकातून पय समधी एक मुलगा झाला आणि छीक दोन महिन्यांनी गोविंदच्या बायकोला पण मुलगा झाला गोपाळने आपल्या मुलाचे नाव विश्वनाथ ठवले व गोविंदन आपल्या मुलाचे नाव काशीनाथ ठवले

गोविंदचा मुलगा विवित्रपण बागू लागला त्याला स्तरांमरखे कपडे वाढडले नसत ती स्थत भागे ते आईन करून बाबले तरच ती आई ती मुलाबरोबर मिसळून खेळत नसे त्याचा खेळ दुसराच काहीनसे असे पांचव्या वर्षी बापान त्याला घालेत घालले तेव्हा एक विचित्र गोष्ट त्याच्या आप्तराच्या लक्षात आली

हुशार मुलगा निघाला

एकदा गोविंद आपल्या मित्राला भेटा-ग्रन्थ गोपाळच्या गात्री गेला तेथे गोपाळचा मुलगा विश्वनाथ वेस्ली काशीनाथसारखान विचित्रपणे लागता हे गोविंदला कळले हा सर्व त्या योग्यात दिल्या भस्माचा एन्गाम आहे असे दोघांना वाटले आणि ते लगेच होते विश्वनाथच्या मनात एक विचार आला की तोच विचार काशीनाथच्या मनातपण येई. विश्वनाथ करी तेच काम करणायची हळूहळू 'काशीनाथ'च्या मनात उपजे विश्वनाथ जी कविता पाठ करी ती कविता, काशीनाथला वाचल्याशिवाय येत असे. या विचित्र गोष्टी सर्वांना हळूहळू कळल्या म्हणून सर्व त्या दोघां मुलांना विचित्रपणे म्हणू लागले दोघे दिसायला निरनिराळे विसत परंतु त्यांची कामे व विचार एक असत एकाला वे काम करावेस वाटे तेच काम दुसऱ्यालापण करावेस वाटे एक जण जेवायला वसला की दुसऱ्याला पण जेवायला वसावेस वाटे निरनिराळ्या वावात रहात असूनही दोघे परस्परांचे अनुकरण करीत

परंतु दोघांत मैत्री तुरंती असे माघ नाही कधी दोघांची परस्पर भेट होई तेव्हा दोघे

तर काशीनाथ उत्तर देई- "विश्वनाथ कां हसला?" नंतर दोघे परस्परांकडे पहात निघून जात

दोघे वयात आले तोपर्यंत दोघांचे आईवडील वारले

विश्वनाथाला जनेक मुली लागून आल्या त्याने जनेक मुली पाहिल्या. परंतु त्याने ज्या मुलीला पसंत केले तिचे नाव शैलजा होते. विश्वनाथ व शैलजाचा संबंध ठरला आणि शैलजाचे वडील भीमाशंकर हांनी लग्नाचा मुहूर्तपण ठरविला

ज्या दिवशी भीमाशंकरने शैलजा व विश्वनाथाच्या मुहूर्त ठरविला त्याच्या

दुसऱ्याच दिवशी काशीनाथने भीमाशंकर जवळ शैलजाची विवाह करून देण्यास विनंती केली

"अहो पण कालेच शैलजाचे लग्न ठरले भीमाशंकर म्हणाला

"अहो पण जखत पडली नाही ना अजून?" काशीनाथने विचारले

भीमाशंकरच्या मनात एक दुसराच विचार आला तो काशीनाथच्या घरी दुसऱ्या दिवशी गेला आणि देण्या देण्याच्या गोष्टी सुरू झाल्या. जो संबंध कमी खर्चात होईल तोच बरा हा विचार त्याच्या मनात आला. परंतु विश्वनाथने तसा मोठा हुंडा मागितला नव्हता तेव्हा काशीनाथकडे हुंड्या विषयी जास्त झोळण्याची

दावांचे परंपरांशी वंग मनात त्या मनात बाहु लागले आणि दोघे मारामारी करतात की काय याची भीती बाटू लहली भीमाशंकरला दाघांची फिकीर होती

एक दिवशी विश्वनाथ पहाटे उठून काशीनाथच्या घरी एक मोठा लोखंडी गज घेऊन त्याचा कपाळभोक्ष करण्यास गेला तो दारा बाहेर, काशीनाथ बाहेर येण्याची वाट पहात उभा राहला परंतु चांगले उजाडले तरी काशीनाथ बाहेर आला नाही तेव्हा निराश होऊन विश्वनाथ आपल्या घरी निघाला

आले असे की विश्वनाथच्या मनात जो विचार आला तोच विचार काशीनाथच्या मनात पण आला होता, तो मुळा पहाटे उठून हातात लोखंडी गज घेऊन विश्वनाथच्या घराबाहेर तो बाहेर येण्याची वाट पहात उभा होता परंतु उजाडल्यावर तो देखील आपल्या घरी जाऊ लागला वाटव दाघांची भेट झाली दोघांनी परस्परांना विचारले— 'कोठे रे गेला होतास तू?' दाघांचे भोडण सुरू झाले व मारामारीपर्यंत मजल घेऊन ठेपली तेव्हा लोकांची गर्दी जमली, दाघांना ओळखणारा एक वृद्ध मनुष्य पुढे येऊन म्हणाला— 'तुम्ही उगाच मांडवा आहां कल्यादान करणारे दुसऱ्या

भोडण मिटवू या '

त्या वृद्ध माणसाने दाघांना भीमाशंकरच्या घरी बोलावून ठेवले दोघांना बाहेर बसवला सांगून तो भीमाशंकरशी घरात जाऊन बोलून आला भीमाशंकर त्याच्या पाठीपाठ बाहेर आला व म्हणाला— 'तुम्हां दाघांपैकी माझी मुलगी ज्याची निवड करील त्याच्याशी मी माझ्या मुलीचे लग्न लावून देईन आज तुम्ही दोघे आपापसा घरी जा उद्या यर चार बडीलघान्या मडलीममोर ही निवड हाईल !'

दुसऱ्या दिवशी विश्वनाथ व काशीनाथ भीमाशंकरच्या घरी आले गावातली सर्व बडीलघानी भंडळा इतर होत्या

'भीमाशंकर दाघांना म्हणाला— 'तुम्ही दोघे एकत्र उभे राहिल्यात तर माझ्या झुलीला कोवाला माळे घालायची या गाष्टीचा संकांन होईल, म्हणून तुम्ही जात चला दोघांना मी निरनरळ्या खोल्यात जमायची व्यवस्था करून ठेवली आहे, त्या-

जमाण दोघे भीमाशंकरने हालविलेल्या खोल्यात जाऊन बसले

थोड्या वेळाने विश्वनाथ हासत बाहेर आला, त्याच्या भळघात बरमाळा होती त्याच्या पाठोपाठ झेलजापण बाहेर आली त्याच वेळी दुसऱ्या खोलीतून काशीनाथ हासत बाहेर आला त्याच्या भळघातपण बरमाळा होती त्याच्या पाठीपाठ जी मुलगी आली तो रीलजामारशीच दिखत होती

ते दृश्य पाहून तेचे हजर बसलली सर्व भंडळी आश्चर्यचकित झाली विश्वनाथ व काशीनाथ पण चकित होऊन परस्परांकडे व परस्परांच्या बभूकडे पाहू लागले

तेव्हा भीमाशंकर म्हणाला 'सर्वांना हे काय गौडबगोळ आहे बघे वाटत असेल पण तसे काही नाही दोघी बघ्या नुळथा बहिणी आहेत एकीला याम्ही रीलजाम म्हणतो व दुसरीला गिगिजा '

अशा ठऱ्हेने विश्वनाथ व काशीनाथ दोघांचा विवाह ठरल्या मुहूर्तावर आनवाने पार पडला

एकदा एका शेतकऱ्याला एका मजुराची गरज भासली. गोपू नावाच्या एका मजुराने मजुरीच्या पैशाधिवाय करत जेवणावर काम करायला असल्याचे सांगितले. म्हणाला— 'यला फक्त तीन वेळ जेवायला वाढा.' शेतकऱ्याने दुसऱ्या दिवसापासून कामावर घायला त्याला सांगितले.

दुसऱ्या दिवशी गोपू कामाला आला व म्हाहारीला म्हणून बसला. शेतकऱ्याच्या हांगाच्या घरून त्याच्या बायकोने त्याला शेटभर जेवायला वाढले. त्याने दोन मायसांना पुरेल एवढे जेवून पंतले. शेतकऱ्याच्या बायकोला कामावर भाटले. तिने ती शेट नवऱ्याला सांगितली. शेतकऱ्याने दुपारचे खाणे मुद्दा आताच वाढून टाक म्हणून बायकोला बसला दिला. गोपू त्या मोठ्ठीस कज्जल छाला व त्याने पुन्हा एका मायसाला पुरेल एवढे जेवून घेतले.

शेतकरी बोवा चपापचा व गोपूला म्हणाला— 'अरे गोपू! आज संध्याकाळी आम्ही दोघे परगावी जाणार आहो! म्हणून संध्याकाळचे जेवणसुद्धा खाताच वाढून घायला मी सांगतो आहे.

गोपू त्याला देखीस कवून झाला आणि पुन्हा एका मायसाले बाणे त्याने खाऊन घेतले..

"बर मग जा आतां शेतास कामाला!" शेतकरी म्हणाला.

"अहो, रातीचे जेवत्यावर मला काम काम होतं? सांगायला वेळ नव्हे का?" असे म्हणत गोपू बसत्या गावी आडवा झाला.

नारद मोह

फार प्राचीन काळी एकदा नारद मुनींनी हिमालय पर्वतात गंगच्या काठी तपश्चर्या सुरू केली. इडाला ती गोष्ट कळली तेव्हा त्याला वाटले की हा मुनी आपली गादी बदकावणार. म्हणून त्याने आपला सेवक कामदेव व रेभा आदिक दारीना नारदाची तपश्चर्या बंद करव्या- साही पाठविले. परंतु कामदेव व रेभा आविक अप्सरांना हार मानावी लागली. इडान विचार केला की का हरिमक्ताला नास दित्यास हरीचा कोपन होईल म्हणून तो निश्चित झाला.

नारदाला वाटले की आपण कामदेवाला मुद्दा जिकले. तो शकराकडे गेला आणि त्याने कामदेवाना कसे जिकले हे उत्साहाने वर्णन करून सांगितले. तेव्हा शंकर नारदाला म्हणाला— "नारद! तू हे सर्व मला सांगितलेस त्यात काही गैर नाही.

पण आणखी कोणाजवळ—विशेषकरून त्या शंकुदवासी विष्णूजवळ हे सर्व जाऊन सांगू नकोस. संशय आला व त्याने विचारले तरी सांगू नकोस. तुझ्या हिताचे म्हणून तुला हे मी सांगत आहे."

परंतु नारदाला कसे पटणार? तो प्रथम ब्रह्मदेवाकडे गेला आणि नंतर विष्णूकडे. विष्णूने नारदाला घट्ट विचारले— 'नारद! इकडे कसा काय बात चुकलास?' तेव्हा नारदाने ऐंटीत त्यात कामदेवावर कसा विजय मिळविला हे वर्णन करून सांगितले. तेव्हा विष्णू त्याला जास्त चडविषयाच्या सुरात म्हणाला— "नारद! तुझ्यासारख्या अशंड ब्रह्म- चाऱ्यावर का कामदेव विजय मिळविणार?" नारद बरकरणी सज्जपणे पण मनात अभिमान ठेवून म्हणाला— "रेबा, ही सर्व आपली कृपा आहे!"

विष्णूने विचार केला आपल्या भक्ताच्या हृदयात सर्वांचा मंजूर उषवला आहे. शेळीच तो जपून टाकला पाहिजे विष्णूने नारदाच्या निरोप देऊन पाठविले

विष्णू आपली अगाध लीला सुरू केली नारदाला वाटत एक सुंदर तपस लागले ते वैकुण्ठपुरीहुन सुंदर होते त्या नगराच्या राजाचे नाव शीलनिधि असे होते. त्याला विभवमोहिनी नावाची मुलगी होती तिचे रूप पाहून लक्ष्मीचे डोळे देखील मिथून जातील इतकी सुंदर होती ती तिच्या नवयवगासाठी त्या राजधानीत राबे रज-वाड्याची गर्दी जमली होती नारद मुनीला ते कळले व तो राजाच्या बघनास गेला.

नर नर मुनिवर्य! हिला कसा पति मिळेल, त्याचा काही आभास घेऊ. अकाल का ?

राजकन्या पाहून तिच्याशी लक्ष्मणजीची नारदाच्या मनात इच्छा उत्पन्न झाली परंतु राजाने विचारलेल्या प्रश्नाचे उत्तर द्यायचे होतेच म्हणून नारद म्हणाला - 'राजा! हिच्याशी ज्याचा विवाह होईल त्याचा रणांगणावर कोणा जिव शकणार नाही या शर पृथाच्या शेवेला सर्व चराचर जगत सतत जमे राहील.'

असे सांगून नारद विचार करीत निघाला या मुलीशी आपला विवाह कसा होणार? जपतप आतां सर्वे व्यर्थ आहे त्याचा विचार सोडून दिला पाहिजे त्या मुलीशी आपला विवाह काय केल्याने होईल हेच मुख्य!

या करिता आपल्याला सुंदर रूप मिळावे पाहिजे म्हणजे आपल्याला पाहिल्याबरोबर ती राजकुमारी आपल्यावर भाळून जाऊन आपल्यालाच स्नयनाराची माळा घालील

पण हे रूप आपल्याला मिळणार कसे? तो विचार केल्यावर त्याने मनाशी ठरविले की जगवान विष्णूनेच सहाय्य केले तर

मं ५५ । ४५

असा विचार करून नारदाने विष्णूने त्यात वेळ विष्णू परत होऊन 'बघात' लागला 'नारदा! काय रे, इतक्याच माझी जाठवण काही काय झाली ?'

"देवा! काय सांगू? तू अंतर्धाना आहेस? पण विचारलेस म्हणून मागती आपले रूप मला दे त्या शिवाय त्या राजकन्येशी माझा विवाह होणे शक्य नाही.' नारदाने जमदी काकुळतीन देवा-जवळ मागणे मागितले. जमि म्हणाला - 'देवा, माझे हित होईल अस काही तरी लवकर कर! वेळ निघून गेल्यावर शंबटी घड्यालाच करावा लागेल'

"नारदा' तुझे हित करणे हेच माझ सर्वदा ध्येय राहिले आहे रोगी कुण्ठ्य माणू लागला तर वैद्य वेईल का? तसंच तुझ्या हिताचे तेच मी करणार आहे' असे सांगून विष्णू अंतर्धान पावला

मायावश मुनीला विष्णूचे मूळ अर्धात भरलेले ते दाखव कळल नाही व तो धावत म्बयवर मंडपात जाऊन दाखव दाला

एकाहून एक रुद्ध व शूर राणे आणि राजकुमार आपापल्या आसनावर बसले होते नारद त्यांच्या मध्ये एका आसना-वर जाऊन बसला आपल्या शिवाय

राजकन्या दुसऱ्याला बरमाळा काय घातले?

असा घाटात तो आपलाच वस्त्र राहला नारदाला प्रगवान विष्णूने माकडाचे रूप देऊन ठेवले होते पण इतरांना तो तरुळ नारदासारखाच दिसत होता म्हणून कोणी त्याची बट्टा जगर मस्करी केली नाही जमट सर्वांनी जावरपूर्वक त्याला नारद भूती समजून प्रणामच केला

नारदाच्या जवळ पास शकराचे दोत राण वैध पाळून बसले होते. नारदाचे बदललेले रूप त्यांना दिसत होते ते यद्वा करीत नारदाला एक जाईल असे म्हणत होते - 'राजकन्या याचे रूप पाहून यांच्यावर भाळूनच जाईल व बरमाळा यांच्याच

गळ्यात घालीच' परंतु मुनीला त्यांची व्यंग्योक्ति कळली नाही कारण विष्णूची माया त्याच्या डोंक्यात निहून त्याच्या कडून ते सर्व करवीस होती

नारदाचे वानर रूप इतर कोणाला दिसले नसले तरी राजकन्येला ते स्पष्टपणे दिसत होते. ते रूप पाहून तिला या राजकुमारीबरोबर या मरकटाला कोणी आणून नसविले असा तिला राग आला. म्हणून नारद बसला होता त्या बाजूला तिने हुकून पाहिले देखील नाही. आणि नारद तिचे लक्ष आपल्याकडे जाणुन व्हावे असाठी बांकून बांकून पहात होता. संकराचे रूप नारदाचा तो विचित्रपणा पाहात होते

भगवान विष्णु स्वतः एका राजकुमाराचे रूप घेऊन स्वयंवराचा हुंजर झाला होता बिंबवयोहिनीने त्याच्याच गळ्यात अचूक माळा घातली. सत्काळ गडहवाहन विष्णु आपल्या बघूला घेऊन आकाश मार्ग निघून गेला आणि सधे राजकुमार निराश झाले

[[एडिटरच्या

127

त्याला म्हणाले-“मुनिवर्य! जरा आपले तोंड तरी पाहून घ्या!” नारदाला ते ऐकून मनमंरी राग आला. त्याच्या बुद्धीवरचा मायेचा पडदा बाजूला झाला होता आणि त्याला कळले की त्याचा देह जरी विष्णु-सारखा होता तरी त्याचे रूप वानराचे झाले होते. त्याला विष्णूचा भयंकर राग आला त्याने विष्णूला शाप दिला-
“देवा! तू मला स्वीविरहाने भावनत जसे दुःखी केलेस तसा स्वीविरह तुला सहन करावा शक्य आणि मला माकडाचे रूप देऊन तू माझी अशी जी मद्या डडविलीस त्याचे फळ म्हणून तुला वानराची आणि अस्वलांची मदत घेऊनच या विरह दुखातून मुक्ति मिळेल.”

विष्णू म्हणाला-“भक्ताच्या हितासाठीच मी हे केले व त्यासाठी भक्ताचा शाप मला मिळाला. त्या शापाचे फळ मी अंतर्दान भोगायला तयार आहे.”

पंचकल्याणी

[२]

इयाने नगराच्या राजाने विकारलंय प्रकाने उल्लेखीरदकाने वा राजदान दिले-“ही गोष्ट माझ्या लहानपणातली आहे माझ्या वडिलांकडे कित्येक एकर जमीन होती आणि गुरांचे बनेक बळप होते.

एकदा आमच्या एका दूरच्या शेतात आमची एक गाय व्हाली तेथून माझ्या वडिलानी त्या माईला व वासयला घरी घेऊन जायला मला सांगितले, मी वासराळा उचलून सांघाने घेतले आणि घरी निघालो तेथून साहजिकच घाय माझ्या पाठीपाठ धाळू लागली.

आम्ही थोडे अंतर चालून गेलो आणि तेवढ्यात मूसळघार पाऊस पडू लागला म्हणून पाऊस थांबेपर्यंत आम्हांला कोठेही

निवाऱ्याची जागा हुडकाची लागली मला अवढच एक शोपडी दिसली. त्यात मी ग ईला घेऊन गेलो

तासावराने त्या शोपडीत काढून तरी ब रा मांजरे आली. त्यात एक मांजर इतर मांजरातून बरेच मोठे व समकर दिसत होते. ते इतर मांजरांकडे पाहून ओरडू लागले. त्याबरोबर सर्व मांजरे ओरडू लागली त्याचे ओरडण म्हणजे काहीतरी खुणचा शब्द होता त्यांचा आवाज क्षणा-क्षणात बळग गेला आणि पाहता पाहता सर्व मांजरांनी वासरावर हुल्लाकून त्याला क्षणावति फात करून टाकले

ते पाहून मला राग झाला परंतु त्याच-बरोबर मला त्यांची मनातल्या मनात मीगीच वाटली. त्यांना पळवून काढावे

असे एकदा सनसल आले पण ते मला शक्यच नव्हते. तरी मी थोठमोठ्यान जोरून त्यांना पळविण्याचा प्रयत्न करून पाहिला. परंतु ती गोष्ट जणू काही त्यांच्या गावीच नव्हती.

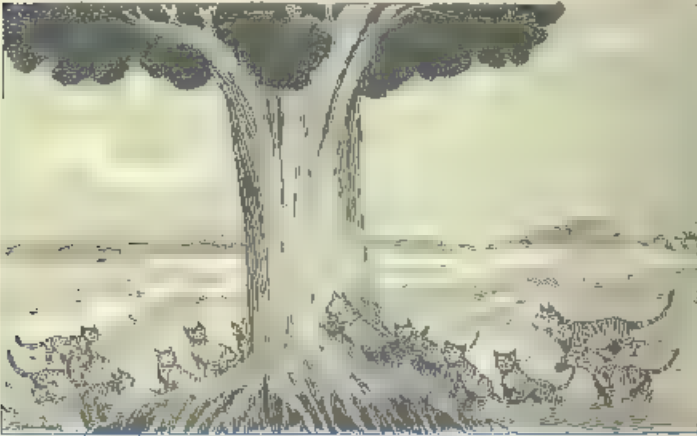
त्यानंतर ती मांजरे पुन्हा जोरजोराने ओरडू लागली त्यांची मूक भागली नव्हती असे दिसले. या खर्चस मांजरांनी भाईवर झडप मारली व सवके तोंडून तिला पाच मिनिटांत खाऊन टाकले मी बास्ताच घाबरून गेलो.

पुन्हा तिसऱ्या वेळी भांबरे गुरगुरक लागली तेव्हा मी विचार केला की आता आपली पाळी आहे वाटते म्हणून मी तेंधून पळ काढला. पण मी रानटी मांजरे माझ्या

सोडल्या नाही व एका खंभ चढ पांनाच्या झाडावर चढून बसलो. पांनाच्या झाडा मी त्यांना दिसलो नाही.

मांजरांना मी दिसलो नाही तेव्हा मी मांजरे 'म्मां' 'म्मां' करीत सर्व झाडांचा वास घेत फिरू लागली मला वाटले सुटलो वापण. परंतु ते मोठ मांजर मी ज्या झाडावर बसलो होतो त्याका ठेवून तेथेच येऊन उभे राहिले व वर पाहू लागले. त्या दृष्ट मांजराच्या पाठोपाठ इतर मांजरे पण तिथे आली.

एका मांजराच वर चढण्याचा प्रयत्न केला ते माझ्याजवळ आल्यावर मी चाकू खपसून त्याला डार द्या ते खाली जाऊन

आम्हा थोड्या मांजरांनी इतर मांजरांना काहीतरी सांगितले सर्वांनी मिळून त्या झाडाचे मोठे मूळ आपल्या पुढच्या पांखांनी उकळून काढले ते मूळ तुटले व झाड एका बाजूला वांकले मी घाबरून बाळून मांजरांना ओरडली.

झाड वांकले होते तरी खाकी पडले नव्हते मांजरांनी हार मानली नाही, दुसरे मूळ तोडण्यास सुरवात केली ते तुटले आणि झाड आणखी थोडे वांकले अंतर मांजरांनी तिसरे मूळ उकळून उपटून तोडले. तेव्हा झाड आगदीच निराधार होऊन खाली पडले.

मी फोडी घट्ट बसून बसलो होतो आणि मांजरांचा आहार व्हायला तयार होतो परंतु मी ओरडत राहलो ते अगदीच फुकट गेले नाही जवळच शेतात काम करणारे शेतकरी बांधूय आले त्यांच्या हातात काठया, कापडी कुपडी होत्या त्यांना पाहून मांजरे पळून गेली परंतु शेतकरी

त्यांचा पाठलाग करून सर्वांना एकेक करून शर केले.

वीरदास देवधर गोष्ट सांगून म्हणाला- "महाराज! आपण आम्हांला आपराधी म्हणून त्याच विचार करून फांदीची शिक्षा केलीत परंतु माझ्या अपराधापेक्षा त्या रानटी मांजरांनी गायेंबासरांना खाऊन टाकले व मला खाणार होत्या ही गोष्ट वास्तव्यकर नाही का."

"तू म्हणालास ते ठीक आहे तुम्ही ही गोष्ट खरोखरच चांगली आहे अशाच तऱ्हेची आपल्या आयुष्यातली आणखी एखादी गोष्ट तू गांगिऱ्यास तर तुझ्या आणखी एका मुलाला मी जीवदान देईन."

गजरा म्हणाला वीरदास थोडा वेळ विचार करून म्हणाला "आहे महाराज! अशीच गोष्ट अजून एक आहे आपली आज्ञा बसल तर मी सांगतो."

तर मय सांग! राजा म्हणाला। पुढच्या अंकात आणखी एक गोष्ट।

भार्गव ताकाच्या एका ज्योतिष्याला फार उशिरा एक भुलगाड झाला. त्याने आपल्या भुलाची जन्मकुठली राहून मविध्य वर्तवले की मृलाला फक्त पंचवीस वर्षांचेच आयुष्य आहे. भार्गवला फार वाईट वाटले तरी त्याने त्याचे नाव चिरायु देवले जन्मकुठलीच आयुष्य अल्यायु असले तरी लग्नाचा योग होता. त्याने, ज्या मुलीशी त्याचे लग्न होईल तिच्या इहसकाने द्याला. मोठे आयुष्य कवाचित् लाभेल असा विचार करून त्याने सलग्न समाधान करून घेतले.

चिरायु लहानाचा मोठा श्रमाला त्या दिसायला सुंदर आणि मुडीने हुषार होता. भार्गवने मुलासाठी योग्य वधूचा योग सुरू केला. भार्गव सवनीस सांगत असे की माझ्या मुलाला फक्त पंचवीस वर्षांचे आयुष्य आहे परंतु विवाहाचा योग पण आहे म्हणून

त्याच्या बायकोच्या इहसलावर त्याला दीर्घायुच मिळण्याची बायला पण आहे या सर्व गोष्टी कळल्यावर त्याला कोण आपली मुलगी देणार?

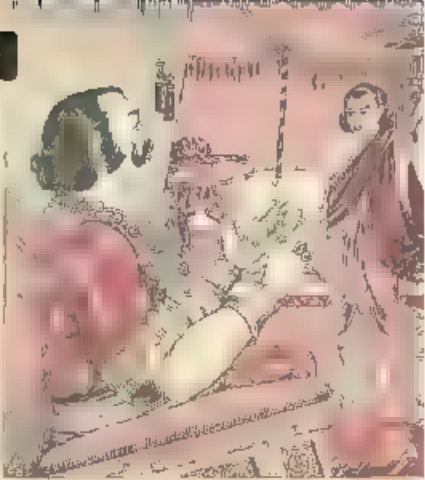
हळूहळू चिरायुला वेलोक त्याका अल्यायु अपल्यानी गेली कळली तो आपल्या बापाला म्हणाला- 'बाबा! माझे आयुष्य फक्त पंचवीस वर्षांचेच असले तरी उगाच लग्नाची खटखट तरी कशाला? मी आपले टाकले आयुष्य काही दिवसच राह्या सेवेत पाडव्याने म्हणतो.' असे सांगून तो काशाला निघाला तो निघण्यापूर्वी आपल्या बायांना म्हणाला- 'बाबा! पंचविसाव्या वर्षी मला मरण आले नाही तर बाबांसाने मी लग्नाची मी स्वतःच परी परत येईन.'

चिरायु काळोला निघाला वाटत त्याला याचिकांचे एक टोळी दिसली. कोणी तरी राजा आपल्या मुलाला घेऊन राजारथ्या

विवाहाचा सवाय होत आहे असाच पडव टाकून सर्व उतरले होते.

चिरायु राजाच्या नोकरीचा विचारले. 'मी आजही राज सुभच्या बरोबर राहूला तर चालू का?' नोकर चिरायुला घेऊन राजाकडे गेले.

राजाने चिरायुला बरपासून खालपर्यंत यक्षायव पात्रले आणि सनशी वाहीनरी दरविल विवाहालाही म्हणून ज्या राज कुमाराला तो घेऊन जाऊन होता त्याला फेड्याचा भाजार होता. पण विवाहाच्या वेळी राजकुमाराला फेडर आले तर काय करायचे म्हणून राजाला फार काळजी वाटत होती. चिरायु दिसायला राजकुमारासारखेच होता त्याला लग्नाच्या वेळी यक्षविले की लग्न निविज पार पडेल लग्न झाल्यावर याचा काहीतरी वक्षिम देऊन निघून जायला सांगितले की झाले असा विचार करून राजा चिरायुला म्हणाला- 'तू मी सांगितल्याप्रमाणे जायला तयार असशील आणि आम्ही ज्या वेळी निघून जायला सांगू त्या वेळी निघून जायला तयार असशील तर आज राजभर तुझ्या राहण्याची व्यवस्था तर आम्ही करून देऊन त्यावर तुला एक ह्याद नोक्याची माणी बक्षिस म्हणून देऊ.'

बक्षिस मिळविण्याची इच्छा त्याच्या मनात नव्हती. राजभर आपल्याला सुरक्षित पण रहायला मिळते आहे ना, पुरे झाले असा विचार करून चिरायु राजाची शेट कबूल केली. राजा तो पोटावर घेवला आणि राज भर छान झोपला. दुसऱ्या दिवशी दिवसभर प्रवास केल्यावर ते वऱ्हाट वधूच्या गाडी येऊन पोचले. सर्वांच्या राहण्याची उत्तम व्यवस्था करण्यात आली होती.

त्या देशाच्या रीतिप्रमाणे मूर्त राजाच्या तीन प्रहरी होता. राजाच्या नोकरांनी वधू राजाच्या नुभाशेत घेऊन त्याला स्नान करून करावला सांगून त्याला सुंदर वस्त्राभूषण अंघात घालायला दिली

टीक विवाहाच्या वेळी त्याला बोहोल्यावर नऊन उभ करण्यात आले मंगळारुद्र. होऊन अखता पटण्यावर होम वगैरे आला आणि सनपदी आचार्यार वरपू अथवा जवळ बसले असताच चिरायू वधूला निला एक आईल इतक्याच मोठ्याने म्हणाला-

'अलीला हाकी ठेवून सर्व घोर मंडळी पंमोर हा जो विवाह मगकार हात आहे हू कसत नायकप तर ठरणार नाही ना ?'

राजकुमारीन ने लक्ष देऊन एकले आणि तिचा अचचये वाटल की तूचा पति अस कां घरे विचारवो आहे?

तानच्या निवासस्थानी आला चिरायूला दिलेली वस्त्राभूषणे काढवून घेण्यात आली. त्याला एक हुजरा मुलगापट्टा देऊन त्याला म्हणाला-"आता तू बापल्या वाटन निघून जा. परंतु तू अर का कोठे जवळपास बाढळपास तर माण तुझी चळगत नाही. माझे नोकर तुझ्या समवाचारास येतील."

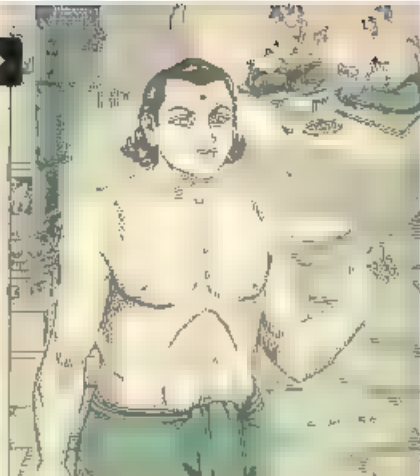
चिरायू काशीवाजेच्या वाटवर पुढे निघाला

दिसऱ्या दिवशी जेवणे चालू होती राजकुमारी पती शंभारां वसाक्ष होतो तिने जवळून आपल्या पतीस पाहिले व तिच्या दोडां शका आला आपल्या शकने निवारण करण्याच्या हुनन मित राज कुमाराचा विचारत. पुन्ही काळ वांहीत्यान बर काडीतरी मला सांगितलं पण बाजंवी राजत होती म्हणून मला ने त्यावळी बरोबर एकु असे नाही म्हणून पुन्हा आणि क काय ते ?'

राजकुमार पावकून गेला म्हणाला- 'मी भी 'काही नाही सांगितल त्याचा आवाजपण चिरायूच्या आवाजापेक्षा निराळा होता राजकुमारी लागव उठून उभी राहली आणि जोगन म्हण मी "मला कसविण्याचा प्रयत्न बाहू आहे. रात्री

सर्व पातांवकून मुनल राजकुमारीला तिचा बाप एका बाजूला बोलवून घेऊन मल भांगे निला सतापु सतापु पणतु राजकुमारी आपल्या बापाला चिरायू म म्हणाला होता ते सांगून म्हणाली- पण त्या वेळी हे कळलं नाही की अलीला हाकी ठेवून माझ्या गळ्यात मंगळसूत्र बांधणारे हा विवाह नाटकतर होणार नाही ना असे म म्हणत आहे मला कळल नाही व कळल माझे त्या प्रसाला एकच उत्तर आहे, मी म तारक हाऊ दणत नाही ज्याला माझ्या गळ्यात मंगळसूत्र बांधणे तेच माझे पति तुम्हाला समज नसत पण आद पुवव बाळगून घेऊन या पण प्राण गेला तरी मी राजकुमाराबरोबर समान वगयला तयार नाला

वधूच्या वागात बर पक्षाच्या नांकरांना चाल दऊन त्याच्याकडून खरी यम्मुस्त्रात विचारून घेतली. राजकुमाराचा फेपरे आहे म्हणून हाका वाग्यकला पकडून पाच्य हातुन म अकथ्येय लघयन मंगळ-मुच अंधावण्यात आले हे उघड झाले वरराज्याची मदती अगमर्तित होऊन आपल्या राज्यात परत गेली वधूच्या घराला आपल्या राज्यातल्या सर्व धर्मशाळांतल्या

दारावर शाडावर सोहून अशा वाहोरनाशा काबला की खवरदेवात वधूच्या कानात कथ सांगितल हे जो वगणो यकत मागल त्याचा एक सात वक्षिस दण्णन घेतल वधू व तिच्या नापासिवाशी दुकर वग्या-ला वनवदेवत वधूला काय सांगितल हातुन हे भाहीन उकहत ते मावणांरा खत वर चिरायू आपल्या नाटकासारख्या विवाहाची मोष्ट पार विसरून बाशील नघून गेली आणि विश्व-स्वभावा भोजनपुनने मला हे उल गेला पचविमावे वधू त्याला लागल व ती मगून सज्जमाय वधू पण चाराल तळत त्यानं बापल्या सांगितल-वाचपण तो आपल्या माची निघाला

घाटल चिरायू त्या गावच्या कर्मशाळ्याच उतरला होता आणि त्याने राजाचा जाहीरनामा वाचला त्यापुर्वी त्याला वाटत होते की अथ राजकन्येशी त्याचा विवाह झाला होता ती आता सासरी नांदत असेल व एका दोघा मुलांची आई पण झाली असेल परंतु जाहीरनामा वाचल्यावर त्याने धर्मशाळेत उतरलेल्या लोकोजवळ त्या राजकुमारीविषयी जवळची कळी तेव्हा त्याला राजकुमारी आपल्या पतीबरोबर कोणत्या तरी कारणामुळे एली नसल्याचे व सादेरीच असल्याचे कळले विवाह झाला त्याच्या कुसुम्याच विवशी राजाने ह्या जाहीरनामा दगडावर कोरून ठेवला असल्याचे त्या लोकांनी सांगितले

ते कळल्यावर चिरायू सरळ राज-वाड्यात गेला आणि म्हणाला—“मी वक्षिस घ्यायला आलो आहे बोलल्यावर नवर देवाने वधूला जे सांगितले ते मला माहीत आहे”

127

राजाने चिरायूला विचारले— नवरदेवाने वधूला काय सांगितले?”

“नवरदेवाने वधूला विचारले की अम्मीला साक्षी ठेवून हा जो लग्नाचा माहुळा होत आहे, हे कसत माटकच तर नाही ना? मीच नै विचारल होतं आता जे वक्षिस असेल ते देण्यानी कृपा करानी. चिरायू म्हणाला त्यावेळी तो स्मित करून राजकन्येकडे पहात होता

राजकुमारीने त्याला ओळखले आणि राजाची पण खात्री पटली की चिरायूनेच राजकन्येच्या गळ्यात संगळसुत्र बांधले होते राजा म्हणाला— आता कोणते वक्षिस हवे जावईतुवा? आसची ही म्हुलीच ने वक्षिस आहे

चिरायून भार्गवता ते वर्तमान कळविले आणि त्याला बोलावून घेतले. राजकन्येच्या जन्मकुंडलीत प्रहजले असल्या कारणाने चिरायू दोघांसु झाला

महाभारत

मंत्रेय मुनी जिवून गेल्यावर वृतराष्ट्राने विदुराला किम्भीर राजासाच्या वधाचे वृथ सांगितले पाहव वनवासाम्य निघाले तेव्हा तीन दिवसांनी त्यांना रात्री किम्भीर वनातून आले जाणले. तेव्हा किम्भीर राजास त्याच्या वाटेवर आडवा डभा राहला त्याचे डोळे लाल होते, गुहेसारखे तोंड शिळ्याला जवळ होते आणि तो पांडवांना बरायला पुढं संत होता. त्याचे गळ्यात बोट व पांढरे रान बुकरासारखे मोठमोठे दात पाहून आणि त्याची मयकर गर्जना ऐकून कूर जनखरे देखील पळू लागली त्याच्या एक हातात एक जळले लाकूड होते पांडवांनी, द्रौपदीने व राजापांनी त्या राजासाला पाहिले द्रौपदी प्राबलून गेली व डोळ बट्ट बंद करून तशी थर थर कापू लागली धीम्य शूपी त्या राजासाचा नाश व्हावा यासाठी वंश म्हणु लागले युधिष्ठिराने त्या राजासाला विचारले— “कोण रे तू? या जंगलात का राहतोस?” तेव्हा तो राजास म्हणाला—“मी वना-मुराजा भाऊ आहे. माझे नाव किम्भीर मी या काम्यक वनात स्वेच्छेने विहार करतो. मनुष्यच मत्सा आहार आहे कोण तुम्ही आणि इकडे कर्यासाठी आलात? तुम्हां सबांना खाऊन मी आपली क्रियेक दिवसांची भूक भागविणार आहे.” युधिष्ठिर म्हणाला—“आम्ही पांडव आहो. माझे नाव युधिष्ठिर. हे चार जण माझे भाऊ. दिलेल्या वचनाचे पालन

व्हाचे थोमाडी आम्ही या जगलून लागला माहो."

ते ऐवून किम्मीर म्हणाला- 'तर मग हाच भीम असणार भीमाचा वध करण्यासाठी मी कित्येक दिवसांपासून वाट पाहतो आहे. आता मला ती इच्छा पुरी होणार तर! याने माझा भाऊ बकासुर याचा वध केला. माझा मित्र हिंडिव त्याचा पण वध केला आणि त्याच्या बहिणीशी विवाह करून भातचा अपमान केला नाहीतर स्वतः पाय्यासभोर काढून आला नवता. मी त्याच्या रक्ताने हिंडिव आणि बकासुराचे स्मरण करून वर्पण करीन. तुम्हां सर्वां समक्ष मी त्याचे रक्त प्राशन करून

त्याला शिक्षा करीन.'

युधिष्ठिराने तो राक्षस बघला. त्याचा फार गम आला म्हणाला- 'दुष्ट राक्षसा' आपली इडवड बंद कर. त्याच वेळी भीम एक झाड उगटून ते भुजून त्या राक्षसावर थावला अजूनतः गांडीबावर वाण चढविला पण भीम त्याला म्हणाला- 'अवृता' मू यांशे ?' मी पाहता एक क्षण धात त्याच्या भावला व त्याच्या मित्राला भतायक समजोको पाठविले.' असे सगळे त्याने ते झाड किम्मीर राक्षसावर टाकले.

भीम म्हणाला ते त्या राक्षसाला लावले भीमाने त्याच्या अंगावर टाकल्याच वाड त्याला कसले व तो जास्वंत चवताळला. त्याने हातातले ते बळते लाकड भीमावर टाकले. भीमाने आपल्या राक्षस पायांखाली घाबून ते विकविले. त्यानंतर दोघांनी व शाड उघटून परस्परावर बार करू लागले. तंतर दोघांची मिश्रत सुरू आली त्याच ते भल्लमुठ मयबरच होते.

किम्मीर दमून गेल्या होता भीमाने त्याला आपल्या क्रिकेत घेऊन त्रावट्यास पंजर भरगट फिरवून जमिनीवर आणले आणि त्याच्या कंबरदेवर पाय ठेवून पकाट्या काठीसारखी त्याची कंबर माडली. नंतर व्हाचे हात पाय उघटून नोडून टाकले.

वासतून कायबचे मुक्त झाले. धौम्य मुनीनी व द्रौपदीने भीमाचे अभिनंदन केले.

किम्मीर राक्षसाच्या बबाला वृक्षात एकून शृंगराट्ट जणूवाहो त्याचाच मुलगा मंला म्हणून दुखी झाला.

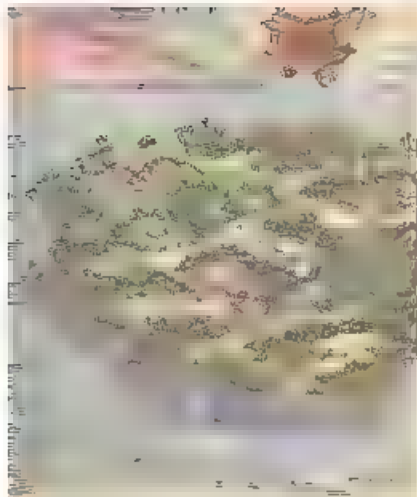
यादव व पांचाल देशाच्या राजांना, पांडव वृत्तान्त झाले व वाता वनवत्स करीत असल्याने वाळले, देव्हान ते पांडवांच्या दर्शनासाठी आले. यादवांबरोबर कृष्ण-सुद्धा जणू होता तो पांडवांना त्या स्वित्तीत पाहून दुखी होऊन म्हणाला- 'पायी दुर्योधन कण द शकुनी यांच्या रक्ताची तहान या पृथ्वीला लागल्यामारखी

दिसते आहे त्यांचा वध करणे एक पुण्य-कार्य आहे' त्या सचीना वसलांनी पानावल्या वर युधिष्ठिराचा राख्यामिधेक होईल."

द्रौपदी तिचा भार वृष्टयुग्म व डोंगर पांचाळ देशातील प्रसन्न कृष्णाला यत्न भेटले द्रौपदीने तिच्यावर जो प्रसन्न गुजरला होवा तो सांगितला आणि रडू लागली.

कृष्ण तिचे सांत्वन करीत म्हणाला- "श्रीमदी! क्या दुष्ट खोनांनी तुझा इतका अपमान केला आहे त्यांच्या परतीवर मुस्यझुन मोठा डोंगर कसेलणार आहे पांडवांना तुम्हा राज्यप्राप्ती होऊन ते राज्य कफ लागली व त्याचा पट्टमहावी म्हणून सर्व नृक्षा आदर करतील

कळली तेव्हा त्याचे पारिपत्य करण्यासाठी मकर सोम नगरावर चालून जावे लागले. सातव राजाला भी शिक्क्यालाचा वध केल्या असल्याचे जव्हा कळले तेव्हा तो भीम नामक विमानात बसून द्वारकेवर स्वारी करण्यासाठी आला. त्या वेळी भी इंद्रप्रस्थ येथेच होते म्हणून द्वारकेचे रक्षण उग्रसेन आदिनांगी केले. त्याची नगरकीटाच्या रक्षणासाठी शूर योद्धे तेमचे आणि सातव राजाला तोंड देण्यासाठी सांग प्रबुध्न आदिकांना पाठविले. प्रबुध्नत सातव राजाचे सैन्य उधळून लावले.

“त्याच सुमारास भी इंद्रप्रस्थहून द्वार केला परत आणो मला हे वर्तमान कळत तेव्हा भी सातव राजाचा वध केल्यानंतरच द्वारकेत पाऊल टाकायचे कधी प्रतिज्ञा केली. भी येथे असल्याचे कळताच सातव भीम विमानात बसून समुद्र किनाऱ्याकडे गेले. तेमला भी त्याचा पाठलाग केला. सातवत जगाले विमान समुद्रावर आकाशालाच एका ताम्र वांबवून मागीर यद्वा येथून चला द्यूताचे आव्हान केले.

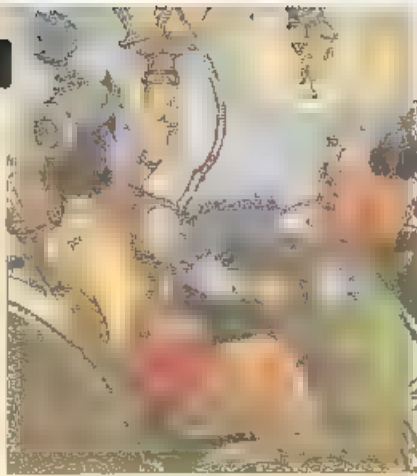
त्यावेळी कृष्णाने सातव राजावर अंक वारण मांडले. परंतु त्यापैकी एकट्याने त्याला लागला नाही. परंतु मानवून यार लल वण पावसाभासून कृष्णाच्या सेनावर

गेल्या अन्धधारे अतिशय धरम धाम्य करीत हुसत गेल्या राजाचे लागले त्या अन्धधारेच्या दिशेने शस्त्रवंशा वाण साडून कृष्णाने अतंशाना टाक करून परंतु सातव राजाने आपली माथा पसरवून बुद्ध आरभिले. कृष्णाचा सारथी स्वतः दमक याला देखील रवा बुद्धास जय विजया की पराजय साधी चाकी वाटू लागली.

त्याच वेळी कृष्णाकडे कृतवर्माचा दूत आला आणि त्याने कृष्णाचे पित्त वसुदेव यांचा सातव राजाने मृतपणे द्वारकेत प्रवेश करून वध केल्याचे वृत्त सांगितले. ती वानसां खरी की लोटी या विषयास कृष्ण असना त्याच वेळी आकासातून वसुदेवाचा मृदंद्द जाली बमिनीकई येत असलेला. दिमला से पाठून कृष्णाचा कार वाईट वानल व तो बुद्धी होऊन रथात पडला. त्याच्या हातागळे धनुष्य बाण पण रथात पडले. सैन्यात हाहाकार उडून गेला.

परंतु कृष्णाला, ती सर्व सातव राजाची माथा आहे. हे कळायला फारसा वेळ लागला नाही. पाच राजांची ती ताम्रा अळखून कृष्णाने पृथ्वीस मुद्ध सुद्ध वेले. त्या पृथ्वीस मुद्ध काय भक्षक हात कृष्णाने आणले भुदरीस वर कृत पातळ राजा त्याचे विमान व त्यात वसून सव लाक

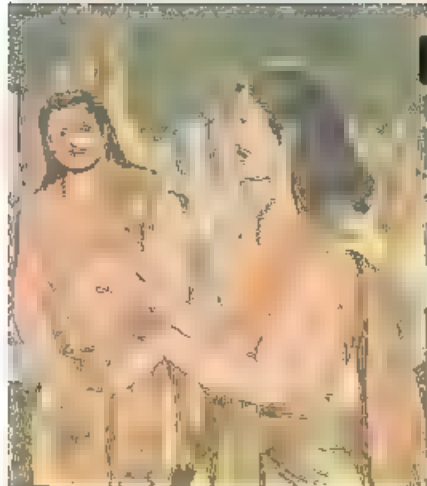
आंदोषा

सर्वांचा वध केला. त्या युद्धात विजयी होऊन कृष्ण द्वारकेला आला. तेव्हा त्याला हस्तिनापूरला चढलेल्या ब्रूताचे वर्तमान कळले. पांडव वनवासास गेल्याचे कळल्यावर कृष्ण त्यांना भेटण्यासाठी काश्मिरवनत आला.

त्यानंतर माधव व पांजळ स्वदेशी निवृत्त गेले.

पांडवांनी वनवासून गेल्या असतांना भूत हाताच्या मळापुढाकरी पिपात्र चित्प्रिय मुरू कला एक दिवशी पुर्वाष्टि अत्रस्ताला म्हणायो- ‘फार पूर्वी ज्या वेळी वृतामुराण्या वासान भाभीत होऊन विद्वत्स राहि व्राहि करीत हाता मेळी

सर्वे देवकी आपापली अस्त्रे इंद्राकडे नेऊन ठेवली होती. व्यास मुनींनी सत्ता प्रतिस्मृति नामक विद्या शिकविली होती. ती त्या विद्या अभ्यास करून इंद्राकडे प्रसन्न करवावि ती अस्त्रे त्याच्या कडून गमवून घेऊन ये. एक महायुद्ध होणार आहे. तुमच्याच्या बाजूने भोग्य, द्रोण कर्ण इत्यादिक भुक्ताला यशस्वर आहेत. त्यांच्याची युद्ध करून कसा जय जिळणार बाबा. मी त्रिचार करू लागलो तेव्हा व्यास भुनी प्रगट झाले व त्यांनी सत्ता प्रतिस्मृति ही विद्या शिकवून ती तुला विकवायला मला सांगितले. म्हणून मी तुला ती विद्या शिकवून देतो आणि तू बाळग उत्तर दिशेने नीघ!"

प्रतिस्मृती ही विद्या अवगत करून घेतली आणि अग्निपारायणाने स्मरण करून त्याला प्रदक्षिणा घातल्या. कवच, कुंडल, गांडीम व भावा धारण करून धोध्य बनोता आणि युधिष्ठिराकडे समस्कार केला आणि त्यांचा निराग वंऊन निघाला. द्रौपदी त्याला निराग घाटला थोडे अंतर त्याच्या भोवभर चाळून गेली आणि तिथेच देवतांना म्हणाली 'तुम्ही जे शुभ कर्मासाठी जात आहात त्यात तुम्हाला यश येईल! तुमची गेम्हजरी आम्हाला हस्त नाटकच राहील. आम्ही सर्व तुमच्या कुमाल भयलाकरिता इवाची प्रार्थना करित तुम्ही परत येईपर्यंत तुमच्या घाटेकडे डोळ लावून राहू. आम्ही मृत्यु दुःख सर्व तुमच्यावर अवलंबून आहे. सर्व विघ्नाना व संकटांना लोंढ देऊन कार्यसिद्धी करून तुम्ही सुखरूप परत येत, आम्ही हीच त्या परमेश्वराजवळ प्रार्थना करीत राहू.

अर्जुन प्रवासास निघाला. वाटेत त्याला नद्या व पर्वत आणि जंगले लागली. हिमाकय आणि शंखसादन पर्वत पार करून तो इंद्रनील पर्वतावर आला. तो जोर जोरावे चालत असता त्याला एका जामी "बाबा!" असा गंभीर आवाज ऐकू आला. त्या निजनेन प्रवेष्टात त्याला तसा आदेश

करणारा कोण वरें शमावा, हे अर्जुनाला कळेल. त्याने चतुर्दिक दृष्टी फिरवून पाहिले. तेव्हा त्याला एका झाडाखाली एक तपस्वी दिसला. तो तपस्वी पिंगळ घर्ण असलेला, दिसायला अव्यक्त असा एक पुरुष होता. त्याच्या चेहऱ्यावर कोण व नम्रतेने अलंकृत होते. अर्जुन त्या तपस्व्याच्या शेजारी जाऊन उभा राहिला.

“मुला! कोण तू? मुद्राळा सज्ज होऊन निवालेल्या सूर्यासारखा कवच व शस्त्रास्त्रे धारण करून या जंगलात कसासाठी आला आहेस? आपल्या इंद्रिमांवर कावू मिळवून तपश्चर्या करणारे तपस्वीच राहिलात असा जागी शस्त्रास्त्रांची गरजच काय? म्हणून तू ती वूर फेकून दे!” तपस्वी म्हणाला. अर्जुनाने तपस्वी म्हणाला त्याकडे दुर्लक्ष केले. त्या तपस्वी मुनीने त्याची अनेक प्रकारे समजूत घातली. परंतु काही उपयोज्य झाला नाही. तेव्हा प्रसन्न होऊन तो तपस्वी म्हणाला—“मी तुला दृढ निश्चय पाहून संतुष्ट झालो आहे. मी इंद्र आहे.

Fullscreen 127 X

म्हणाला—“हे देवाधिदेवा! मला आपण एक त्रिव्य अस्त्र देण्याची कृपा करावी.”

त्यावर इंद्र म्हणाला—“वेड्या! तुला मर्त्ये कशाळा? तुला धुष्मलोकाचे प्राप्तीच करून देतो. तू सुखपूर्वक तेवे राहता जा.”

माझे भाऊ रानावनात नानाप्रकारच्या जालजपेष्टा सहन करीत असता मी सुखोपभोग करणे भला शोभत नाही. मी एकट्याने सुख भोगत्वास मला ज्ञानं व तरी कसा वाटेल? ते शक्य नाही. मी क्षत्रिय कुळात जन्मलो आहे. माझ्या मृत्यूनंतर ही माझे यश अमर राहील. सुखोपभोगासाठी अवयव मिळाले तर ते कोणत्याही प्रकारे श्रेयस्कन नाही.

अर्जुनाच्या त्या दृढ निश्चयावर संतुष्ट होऊन इंद्र म्हणाला—“बाळ! तुझ्या मनाची इच्छा पूर्ण होण्यासाठी तू शंकराचे ध्यान करून तपश्चर्या कर. त्याला प्रथम संतुष्ट कर.” कसे सांगून इंद्र अंतर्धान पावला.

शिवपुराण

[५]

हिमवानाने सपत्नीक शंकराकडे जाऊन त्याला सध्यांग प्रणिपात केला आणि चंदन, पुष्पादिकांनी त्याची पुजा करून हाथ जोडून समोर उभा राहिला. शंकराने एकदा सोळे उचवून पाहिले आणि म्हणाला—“हिमवाना! तू एक धीर पुरुष आहेस. म्हणून तुझ्या मा कलास विश्वरावर असून मी निविघ्नपणे तपश्चर्या करीत आहे.

“हे महादेवा! तू येथे येऊन तपश्चर्या करीत आहेस हे आमचे भाग्य.” हिमवान म्हणाला.

शंकर संतुष्ट होऊन म्हणाला—“हे हिमवाना! तू काही तरी वर मागून दे.”

“माझी ही मुलगी पार्वती, हिला आपल्या सेवेला येथे राहू देण्याची परवानगी वावी, प्रभो!” हिमवान म्हणाला.

“जे तप करताना त्यांच्या सेवेला कोणी स्त्रीने राहणे उचित नाही. पाहिले तर तू मधून मधून येऊन काय हवे नको ते पाहून जात जा.” शंकर म्हणाला.

“माझी ही मुलगी कन्या आहे. महादेवाच्या कृपेने माझा पोटी जन्मली आहे. तिच्या हातून आपल्या भारव्याच्या तपश्चर्येत विघ्न कोसे काय येईल? म्हणून माझी एवढी विनंती मान्य करून माझ्या या मुलीला आपल्या सेवेस ठेवून देण्याची कृपा करावी!” हिमवान म्हणाला.

शंकराने होकारार्थी मान हलविली. सतीच्या मृत्यूनंतर शंकर कैलास पर्वतावर परत येऊन तपश्चर्या करू लागला होता. तपश्चर्येच्या तापाने त्याच्या कपाळाला धाम सुटला. एक स्वेद बिंदु पृथ्वीवर पडला.

शंकर तपस्व्या करीत असताच पुढीलच संगावतरण झाले. जेव्हा ऋषी व पितृ देवांनी ब्रह्मदेवाजवळ प्रार्थना केली की मूलोक्ताने आपल्या कर्मफलून पाण्याचा एकच बेंब खाली सोडला. त्याची अजस्र धारा होऊन पृथ्वीकडे वाहू लागली. शंकराने विचार केला ही धारा अशीच वाहाव राहाली तर पृथ्वीचै कार भूकसान होईल. म्हणून शंकराने आपल्या डोक्यावर संगी धार घेतली. शंकराच्या अटेतून संगी पाणी मानसखरीदरात पडले व तेथून गंगा नदरतीने वाहू लागली. त्यानंतर शंकर पुन्हा आपल्या तपस्वर्येत लीन झाला.

दडाला दिती नावाची एक मुलगी होती. ती कश्यपमुनीची दुसरी बायको. तिच्या पोटी हिरण्यकश्यपु व हिरण्याक्ष जन्मले. ते क्रूर राक्षस निघाले व त्यांच्या तापाने जिलोक त्रस्त झाला. तेव्हा विष्णूने नरांसह व वराह अवतार घेऊन त्यांचा संहार केला. पुत्रलोकाने दुःखी झालेली दिती कश्यपाच्या कृपेने पुन्हा बरीवर झाली. ती गौष्ट इंद्राला कळली. इंद्राने तिच्या पोटी आपला आणखी एक नातू जन्मणार असा भीतीने, आपले वज्रायुध दितीच्या गर्भपिंडावरच मीडले. त्या पिंडापासून भरत आदिक जन्मले व इंद्राची सेवा करू लागले.

कश्यपाची कृपा संपादन करण्याचा पुन्हा प्रयत्न केला. तेव्हा कश्यप मुनीने ब्रह्मदेवाचे स्मरण करून तपश्चर्या करण्यास तिला सल्ला दिला. दितीने त्याप्रमाणे तपश्चर्या केली व कश्यपाच्याच कृपेने तिला एक वज्रकाय मुलगा झाला. त्याचे नांव वज्रांग देवघात झाले.

वज्रांगाच्या जन्म समयी अग्निवृष्टी, भूकंप व दुष्कात सर्व संकटे आली. म्हणून सर्व देव घाबरले. दितीने मोठ्या हेमाने वज्रांगला लहानाच मोठा केला. ती त्याला म्हणाली-“बाळा! मला देवांनी फार दुःखी केले आहे. त्यांनी तुझे बंधु हिरण्याक्ष व हिरण्यकश्यपु यांचा विष्णुकडून वध करविला. मरत आदिक माझ्या पोटात असताना इंद्राने वचायुध सोडून गर्भपिंडाचे तुकडे तुकडे करून टाकले. म्हणून तू इंद्रादिक देवांचे पारिपत्य कर.”

आईच्या म्हणण्या प्रमाणे वज्रांगने राक्षसांचे सैन्य जमविले. रणचेरी वाजवून त्याने स्वर्गाला माराडा घातला. त्याने देवांना वाहि वाहि करून सोडले व इंद्राला कैद करून स्वर्गावर अधिकार मिळविला. तेव्हा दितीच्या मनाचे समाधान झाले.

देवांनी ब्रह्मदेवाकडे जाऊन आपल्या पराभवामे वृत्त सांगितले. ब्रह्मदेवाने शांत

पणे सर्व ऐकून घेतले आणि कश्यप मुनींना बरोबर घेऊन वज्रांगाकडे आला. त्याची सपन्न घालून त्याने इंद्राला सोडविला आणि इंद्राचे राज्य त्याला परत देवधिले.

वज्रांग म्हणाला-“हे ब्रह्मदेवा! मी वनचंभन मिळविण्यासाठी स्वर्गावर रचारी केली तवृत्ती. हा इंद्र दुष्ट आहे. त्याने माझ्या आईला दुःखी केले होते. माचे अपराध अगणित आहेत. हा क्षमा करण्या- लायक देव नाही. तरी मी आपल्या म्हण- प्यावाहिर नाही. त्याला मी मृत करतो. त्याने माझ्या आईला दुःखी केली केले नसते तर आज त्याची ही गति झाली नसती.”

त्याचा एक पुत्र झाला. त्याचे नाव आजानू- वाहु असे पडले. त्याच्या देहाची बांति काल ह्मती, शरीर भव्य होते. भूदेवीने त्याला उचलून शंकराला दाखविले.

शंकराने भूदेवीला पाहून म्हटले-“तू धव्य आहेस! माझ्या देहाच्या स्वेद निदुने जन्मलेला हा मुलगा भौम नावाने तुझी कीर्ति वाढवील.”

भौम मोठा झाल्यावर कासोला गला आणि तेथे त्याने शंकराचे स्मरण करून धोर तपश्चर्या केली. शंकराने संतुष्ट होऊन त्याला गृहमंडळात स्थापन दिले. त्याच भौमाला पुढे संगळ, अंगारक नावे पडली.

ब्रह्मदेवाने ते ऐकून वज्रांगाला वर मागून घेण्यास मानिले.

"मला परब्रह्मस्वरूप व प्राण्यांवर दया, या शिवाम आणखी काही नको. हे दोन वर घ्यावेत." अशी वज्रांगाने प्रार्थना केली.

महादेवाला ते ऐकून फारच आनंद झाला. त्याने वरांगी नावाच्या एका सुंदर कन्येशी त्याचा विवाह करून दिला. त्यानंतर ब्रह्मदेव कश्यप मुनीबरोबर निघून गेला.

वज्रांग शिवभक्त होऊन आपल्या गावी परतला आणि शिवचरणी लीन होऊन त्याच्या भक्तीत त्याने पुढील आयुष्य घालविले.

काही काळ लोटल्यावर वज्रांग आपल्या शायकोच्या सेवेने संतुष्ट होऊन तिला म्हणाला-"बरागे! तू मुला पाहिजे तो वर मागून घे!"

"महाशक्तिशाली इंद्र आदिक देवांना जिकण्याची शक्ति असलेला आणि जगत त्याची कीर्ति अजराबर राहिल असा पुत्र

Full Screen 127 X

शायकोच्या मांडून तो वर ऐकून वज्रांगला फार वाईट वाटले. बरांगीने स्वीसुलभ स्वभावाने देवाचा विरोध करणारा पुत्र मागून घ्यावा वाजे त्याला फार दुःख झाले. कारण वशा पुत्राला विष्णु फार काळ जिवन राहू देणार नाही. तरी वज्रांगला दिलेले वचत मोडण्याची इच्छा नव्हती. म्हणून त्याने ब्रह्मदेवाचे स्मरण करून घोर तपश्चर्या केली.

ब्रह्मदेवाने दर्शन देऊन वज्रांगाला स्मरण कश्याचे कारण विचारले. म्हणाला-"मी तुझ्या तपश्चर्येवर संतुष्ट झालो आहे. भाग, तुला वाटेल तो वर मागून घे."

वज्रांग म्हणाला-"देवा! माझ्या पत्नीला देखांना जिकू शकेल असा पुत्र हवा आहे. तिला तसा पुत्र मिळावा, ही इच्छा आहे."

ब्रह्मदेवाने ती वर दिला आणि अंतर्धान पावला. वज्रांगने घरी परत आल्यावर चायकोला तिची इच्छापूर्ण होईल हे सांगितले.

११४. मिलन येथील चर्च

जगातील मोठ्या चर्चपेकी याचा दुसरा वंनर आहे. (याच्याहुन मोठे रोमने पेट पीटर चर्च आहे.) मिलनचे चर्च फक्त जंगमालवरी वनवाचे आहे आणि जगातील मोठ्या शास्त्रज्ञांमधी एक प्रमुख आहे. याचे बांधकाम इ.स. १२८६ मध्ये आरंभ होऊन १८०५ पर्यंत चालू होते. याची लांबी ४८६ फूट आणि रुंदी २०५ फूट आहे. त्याच्या मधल्या गोपुरात कुमारीची (शेवू क्रिस्ताफ्या जाईची) मूर्ती आहे. हे चर्च पृथ्वीच्या पानळीपासून ३५४ फूट उंचावर आहे. या चर्चच्या मरकबा बाबूला ११५ गोपुरे आहेत. ही स्वर्गधि स्वरूप बांधविलात, जसे म्हणतात. दुसऱ्या महायुद्ध प्रसंगी इटलीच्या इतर महत्वाचे शहर मिशन शहरावर डेव्हीस अंनहत्तना करला होता.

C/o एम्. पी. इरामदार, १००, स्वकष्टातीस भावेब पहा कसा,

पुरस्कृत